

# Mobbing i grunnskolen i Oppdal kommune

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan skolene arbeider med trivsel på skolen, hvordan de arbeider systematisk for å avdekke mobbing, hvilke tiltak som iverksettes og hvordan disse tiltakene følges opp.

## INNHold

<b>1</b>	<b>INNLEDNING.....</b>	<b>2</b>
1.1	Bestilling.....	2
1.2	Forvaltningsrevisjon .....	2
1.3	Bakgrunn .....	3
1.4	Endringer i opplæringsloven gjeldende fra 01.08.2017 .....	4
<b>2</b>	<b>FORMÅL, AVGRENSNING, METODE, PROBLEMSTILLING OG REVISJONSSKRITERIER .....</b>	<b>6</b>
2.1	Formål .....	6
2.2	Avgrensning .....	6
2.3	Metode.....	7
2.4	Problemstilling .....	8
2.5	Revisjonskriterier .....	8
<b>3</b>	<b>FOREBYGGENDE ARBEID.....</b>	<b>9</b>
3.1	Revisjonskriterier .....	9
3.2	Fakta forebyggende arbeid .....	10
3.2.1	Skolens systematiske arbeid.....	10
3.2.2	Resultater fra spørreundersøkelsen .....	17
3.2.3	Skolemiljøutvalg .....	23
3.3	Revisjonens vurdering og konklusjon.....	24
<b>4</b>	<b>AVDEKKING AV MOBBING/KRENKENDE ATFERD.....</b>	<b>24</b>
4.1	Revisjonskriterier .....	24
4.2	Fakta avdekking av mobbing og krenkende atferd .....	25
4.2.1	Skolens systematiske arbeid.....	26
4.2.2	Resultater fra undersøkelsen .....	28
4.3	Revisjonens vurdering og konklusjon.....	30
<b>5.</b>	<b>OPPFØLGING AV MOBBESAKER .....</b>	<b>31</b>
5.1	Revisjonskriterier .....	31
5.2	Fakta oppfølging av mobbesaker .....	33
5.2.1	Skolens systematiske arbeid.....	33
5.2.2	Resultater fra undersøkelsen .....	40
5.2.3	Tilstandsrapport i grunnskolen 2016 .....	42
5.2.4	Mobbesaker 2013 – 2016 .....	42
5.3	Revisjonens vurdering og konklusjon.....	42
<b>6</b>	<b>HØRING .....</b>	<b>45</b>
<b>7</b>	<b>REVISJONENS ANBEFALINGER.....</b>	<b>46</b>
<b>8</b>	<b>SAMMENDRAG .....</b>	<b>46</b>
<b>8</b>	<b>VEDLEGG.....</b>	<b>51</b>
8.1	Kilder .....	51
8.2	Oversikt over tabeller.....	52
8.3	Høringsuttalelse fra rådmannen .....	52

Oppdal, 24. november 2017

---

Svein Magne Evavold  
Revisjonssjef

---

Merete Lykken  
Revisor

## 1 INNLEDNING

### 1.1 Bestilling

Kontrollutvalget i Oppdal behandlet i møte 30.01.2017 under sak 09/2017 *Eventuelt* en omprioritering av forvaltningsrevisjon for 2017. Bakgrunnen for omprioriteringen er at det i media har kommet fram mobbesaker fra andre kommuner. Rådgiver for oppvekst i Oppdal kommune orienterte utvalget i sak 25/2016 om rutiner og kommunens håndtering av mobbing i skolen samt svarte på spørsmål fra utvalget. I tillegg har det også vært oppslag om mobbesaker i skolene i Oppdal kommune. Kontrollutvalget er opptatt av at skolenes håndtering av mobbing løses på en god måte. Utvalget ønsker derfor å foreta en forvaltningsrevisjon som gjennomgår Oppdal kommune sin håndtering av mobbesaker i grunnskolen, dvs fra 1. til 10. trinn i skolen.

*Kontrollutvalgets behandling og vedtak i sak 09/2017:*

*«Kontrollutvalget diskuterte valg av forvaltningsrevisjon for 2017. Med bakgrunn i flere saker fra andre kommuner som er kommet frem gjennom media ønsker kontrollutvalget å foreta en forvaltningsrevisjon som gjennomgår Oppdal kommune sin håndtering av mobbesaker i grunnskolen, dvs. fra 1. til 10. trinn i skolen. Bestilling gjøres til Revisjon Fjell IKS som bes fremlegge forslag til prosjektbeskrivelse til neste møte i kontrollutvalget.»*

Forvaltningsrevisjonen ble på nytt omtalt i kontrollutvalgets møte 3. april 2017 og det var enighet blant utvalgets medlemmer om at også den private barne- og ungdomsskolen Vollan skole i Oppdal skulle inviteres til å delta i denne forvaltningsrevisjonen. Vollan skole er registrert som forening/lag noe som betyr at skolen er skoleeier selv med eget styre.

Forslag til prosjektplan ble behandlet av utvalget i sak 22/2017 den 4. mai 2017 med følgende vedtak: *Kontrollutvalget godkjenner den framlagte prosjektbeskrivelsen av forvaltningsprosjektet «Mobbing i grunnskolen» slik den foreligger. Vollan skole tas ikke med i undersøkelsen.*

Formål og problemstillinger er utarbeidet i samsvar med bestillingen.

### 1.2 Forvaltningsrevisjon

Kontrollutvalget i Oppdal kommune skal påse at de føres kontroll med at den økonomiske forvaltning foregår i samsvar med gjeldende bestemmelser og vedtak, og at det blir gjennomført systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger (forvaltningsrevisjon).

Forvaltningsrevisjon innebærer blant annet undersøkelser om:

- a) Forvaltningen bruker ressurser til å løse oppgaver som samsvarer med kommunestyrets vedtak og forutsetninger

- b) Forvaltningens ressursbruk og virkemidler er effektive i forhold til målene som er satt på området,
- c) Regelverket etterleves,
- d) Forvaltningens styringsverktøy og virkemidler er hensiktsmessige,
- e) Beslutningsgrunnlaget fra administrasjonen til de politiske organer samsvarer med offentlige utredningskrav,
- f) Resultatene i tjenesteproduksjonen er i tråd med kommunestyrets forutsetninger og/eller om resultatene for virksomheten er nådd

I følge forskrift om revisjon § 7 skal forvaltningsrevisjon gjennomføres og rapporteres i henhold til god kommunal revisjonsskikk og etablerte og anerkjente standarder på området. Denne rapporten er utarbeidet med grunnlag i RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon fastsatt av Norges kommunerevisorforbunds styre 1. februar 2011 og gjort gjeldende som god kommunal revisjonsskikk.

### **1.3 Bakgrunn**

Retten til et godt psykososialt miljø for elever i skolen er lovfestet i opplæringsloven § 9a-1. Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet. Til loven er det utarbeidet forskrift og utdanningsdirektoratet har laget veiledere og annet informasjonsmaterieell knyttet til hvordan skoleeiere, skoler og lærere kan arbeide for et godt psykososialt miljø for elevene. Veilederne tar for seg alt i fra det forebyggende arbeidet, hvordan mobbing og krenkende atferd avdekkes, og hvordan skolene bør følge opp hendelser.

Alle elever har ifølge opplæringsloven § 9a rett til et godt og inkluderende læringsmiljø. Med «læringsmiljø» menes de samlede kulturelle, relasjonell og fysiske forholdene på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel. Det psykososiale miljøet skal virke positivt på elevenes helse, trivsel og læring, trygghet og sosiale tilhørighet. Det er den enkelte elevs subjektive opplevelse av å bli krenket som er utgangspunktet for skolens håndtering av opplæringsloven kapittel 9 («elevenes arbeidsmiljølov»).

Hvis eleven mener at de ikke får ivaretatt sine rettigheter, kan de selv eller foreldrene deres be skolen rette opp mulige brudd på loven. Henvendelsen skal behandles som et enkeltvedtak i henhold til forvaltningsloven. Den som kommer med henvendelsen har rett til å klage på enkeltvedtaket hvis han eller hun ikke er fornøyd med det.

Det er fastsatt i opplæringsloven og privatskoleloven at skoleeiere plikter å utarbeide en årlig rapport om tilstanden i opplæringen. Den årlige rapporten skal drøftes av skoleeieren, dvs. av driftsutvalget og kommunestyret, jf opplæringsloven § 13-10 2. ledd.

Tilstandsrapport for grunnskolen i Oppdal 2016 ble behandlet i kommunestyret 05.04.2017. Det ble under behandlingen lagt fram forslag om at kommunestyret som skoleeier har nulltoleranse for mobbing som prinsipp. Dette ble vedtatt.

I Tilstandsrapportens del 3.2 Læringsmiljø presenteres resultater fra elevundersøkelsen 2016/2017 som deriblant omtaler resultatene av undersøkelsen som gjelder mobbing på

skolen. Elevundersøkelsen er gjennomført for elever på 7. og 10. trinn og Vg1 (vi går ikke nærmere inn på resultatene for Vg1).

Gjennomsnittsverdien for indikatoren *Mobbing på skolen* er beregnet ut fra hvor mange som opplever at de blir mobbet og hvor ofte de blir mobbet. Verdien gir ikke antall elever som i snitt mobbes. En og samme verdi kan enten indikere at mange krysser av at de mobbes sjelden eller at færre krysser av at de mobbes hyppig. Et gjennomsnitt ned mot verdien 1 tyder på lite mobbing på skolen mens en verdi nærmere 5 tyder på det motsatte.

Tabell 1: Geografisk sammenligning 2016/2017

Geografisk sammenligning	7. trinn	10. trinn
Oppdal kommune *	1,3	1,4
Kommunegruppe 11	1,3	1,3
Sør - Trøndelag fylke	1,4	1,3
Nasjonalt	1,3	1,3

\*Vi presiserer at dette er sum alle grunnskoler i Oppdal kommune, både private og offentlige. Det vil si at tallene også inkluderer Vollan private skole, som er egen skoleeier og dermed utarbeider egen tilstandsrapport.

I rapporten er andelen elever som har opplevd mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere presentert i prosent. Andelen elever som opplever mobbing på skolen er summen av andelen elever som har krysset av på svaralternativene «2 eller 3 ganger i måneden», «omtrent 1 gang i uken» og «flere ganger i uken». Andelen mobbede på skolen sier med andre ord ingen ting om hvor ofte elevene opplever å bli mobbet.

Tabell 2: Geografisk sammenligning «Andelen som opplever mobbing på skolen» 2016/2017

Geografisk sammenligning	7. trinn	10. trinn
Oppdal kommune	3,1 %	7,8 %
Kommunegruppe 11	6 %	5 %
Sør – Trøndelag fylke	6,9 %	5,2 %
Nasjonalt	5,5 %	5,1 %

## 1.4 Endringer i opplæringsloven gjeldende fra 01.08.2017

Regjeringen vil gi skolene tydeligere og strengere regler for hva de skal gjøre når barn blir mobbet, og styrker rettighetene til barna og deres foreldre. Bakgrunnen for dette er at på tross av mange tiltak og kampanjer de siste 20 årene, har tallet på elever som oppgir at de blir mobbet holdt seg høyt.

Det er vedtatt endringer til Opplæringsloven og friskoleloven gjeldende fra 01.08.2017. Nulltoleranse mot mobbing blir lovfestet. Det nye regelverket skal styrke rettighetene til barn som blir mobbet og deres foreldre, og det skal være et effektivt virkemiddel mot mobbing og dårlig skolemiljø. Lovendringen innebærer både nye regler og endringer i de eksisterende.

Endringene i opplæringsloven og friskoleloven er nærmere beskrevet i Prop.57 L 2016-2017. I kapittel 10 finner en merknadene til lovforslaget, og her er det mangt å merke seg.

Hovedpunktene av endringene kan oppsummeres slik:

- Eleven skal fortsatt ha rett til et trygt og godt skolemiljø, og nulltoleranse mot mobbing skal inn i loven (§ 9 A-2 og A-3)
- Skolens plikt til å handle i mobbesaker er skjerpet og konkretisert (§ 9 A-4 og A-5). Skolen får:
  - Plikt til å følge med
  - Plikt til å gripe inn
  - Plikt til å varsle all mistanke og kjennskap
  - Plikt til å undersøke all mistanke og kjennskap
  - Plikt til å sette inn tiltak når eleven ikke har et trygt og godt skolemiljø
  - Plikten til å sette inn tiltak gjelder helt til eleven har det trygt og godt
- Skolen må dokumentere hva de gjør i mobbesaker, slik at saken kan overprøves (§ 9 A -4 7. led)
- Dagens klageordning blir erstattet med en enklere, raskere og mer brukerorientert håndhevingsordning
- Fylkesmannen som håndhevingsorgan får myndighet til å vedta hva skolen skal gjøre for å sikre elevens rett. Fylkesmannen blir styrket for å håndtere mobbesaker
- Elever og foreldre kan klage i mobbesaker, mens kommuner og fylkeskommuner ikke har klagerett
- Hvis skolen ikke gjør det den skal, kan kommunen få dagbøter
- Skolen får plikt til å informere elever og foreldre om hvilke rettigheter de har
- Regelverket mot mobbing skal også virke på skolefritidsordningen og på lekehjelptilbud, i tillegg til skolen

Det er fortsatt elevens opplevelse som er avgjørende for om eleven har et trygt og godt skolemiljø. Skolemiljø omfatter i denne forbindelse hvordan eleven opplever å ha det på skolen, skolefritidsordningen og lekehjelptilbudet.

Aktivitetsplikten omfatter alle som har et ansettelsesforhold til skolen eller skoleeier, uavhengig av om det er fulltid eller deltid, fast eller midlertidig, kort- eller langvarig. Også andre som yter arbeider eller gjør tjeneste på skolen og jevnlig oppholder seg på skolen, er omfattet av uttrykket *som arbeider på skolen*, uavhengig av hvem som er deres arbeidsgiver eller om de mottar lønn. Derimot skal ikke personer som bare mer tilfeldig eller nå og da befinner seg på skolen omfattes.

Alle som arbeider ved skolen har en plikt til å varsle rektor om enhver mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Terskelen for hva som vekker en mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø skal være lav. Rektor kan gjennom delegasjon fastsette at en annen person på skolen skal ta i mot varslene. Rektor er likevel ansvarlig for at de håndteres på en forsvarlig måte, både med tanke på informasjonssikkerheten og at de følges opp med en undersøkelse og tiltak dersom det er nødvendig, jf. undersøkelsesplikten og tiltaksplikten.

Skoleeier skal varsles i alvorlig tilfeller, og det er rektor som skal varsle skoleeier. Hva som er et alvorlig tilfelle vil bero på en skjønsmessig vurdering ut i fra formålet med varslingen.

Skolene skal lage en plan for tiltakene som skal settes inn i en sak. Kravet til å lage en plan for tiltakene utløses samtidig som skolen har plikt til å sette inn tiltak. Dette vil være når en elev ikke har det trygt og godt. Kjennskap til dette får skolen enten etter undersøkelser på eget initiativ eller etter at en elev selv sier fra. Planen skal vise hvordan skolen akter å håndtere et konkret problem. En aktivitetsplan behøver dessuten ikke å knytte seg til en bestemt elev, man kan ta for seg en situasjon eller utfordring som omfatter flere. Det stilles ikke formkrav til planen utover at den skal være skriftlig. Planen er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Elev eller foreldrene til en elev som opplever at skolemiljøet ikke er trygt og godt, kan melde saken til fylkesmannen. Saken må være tatt opp med rektor før den meldes til fylkesmannen. Det er ikke et vilkår at saken skal være tatt opp med skoleeier. Fylkesmannen skal ta et grunnleggende hensyn til *elevens beste* i saksbehandling av saker. Videre får fylkesmannen rett til å vedta hva skolen skal gjøre for å sikre at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Fylkesmannen kan knytte tvangsmulkt til gjennomføring av vedtaket.

## **2 FORMÅL, AVGRENSNING, METODE, PROBLEMSTILLING OG REVISJONSSKRITERIER**

### **2.1 Formål**

Kontrollutvalget er opptatt av hvordan skolene arbeider med trivsel på skolen, hvordan de arbeider systematisk for å avdekke mobbing, hvilke tiltak som iverksettes og hvordan disse tiltakene følges opp.

### **2.2 Avgrensning**

Prosjektet vil ikke berøre psykososialt miljø blant ansatte ved skolene, og det vil heller ikke belyse det fysiske skolemiljøet. Forhold som ligger utenfor virkeområde i opplæringsloven kapittel 9a vil ikke være en del av undersøkelsen.

Viktige endringer i Opplæringsloven som gjelder skolemiljø tredde i kraft den 01.08.2017. Endringene er presentert i rapportens kapittel 1.4, og inngår ikke som grunnlag for revisjonskriterier i denne forvaltningsrevisjonen. Videre i rapporten vil alle henvisninger og utdrag fra opplæringsloven være til tidligere lov som var gjeldene fram til 31.07.2017.

Vi har ikke tatt inn vurderinger etter andre undersøkelser som er gjennomført på skolene. Her sikter vi til Ungdataundersøkelse i ungdomsskolen, trivsels- og elevundersøkelser. Vi

kjenner til at slike undersøkelser blir grundig gjennomgått av skole- og oppvekstsektoren i Oppdal kommune. Vårt fokus i denne forvaltningsrevisjonen rettes mot gjennomføring av egen spørreundersøkelse som beskrevet i kapittelet metode.

## 2.3 Metode

I følge forskrift om revisjon § 7 skal forvaltningsrevisjon gjennomføres og rapporteres i henhold til god kommunal revisjonsskikk og etablerte og anerkjente standarder på området. Denne rapporten utarbeides med grunnlag i RSK 001 standard for forvaltningsrevisjon fastsatt av Norges kommunerevisorforbunds styre 1. februar 2011 og gjort gjeldende som god kommunal revisjonsskikk.

Prosjektplanen legges fram for godkjenning av kontrollutvalget. Etter at prosjektplanen er endelig godkjent av utvalget starter vi opp med å sende oppstartbrev til rådmannen med varsel om oppstart av prosjektet og vi ber om kontaktpersoner i kommunen for videre oppfølging gjennom prosjektet.

Prosjektet gjennomføres med dokumentinnsamling, samtaler, dokumentanalyse og det er i tillegg gjennomført spørreundersøkelse. Kontrollutvalget blir løpende informert om gjennomføring av prosjektet.

### **Gjennomføring av spørreundersøkelse ved skolene i Oppdal hvor Oppdal kommune er skoleeier**

Spørreundersøkelsen er lagt opp med ulike påstander som det var anledning til å svare med å velge mellom: helt uenig – delvis uenig – delvis enig – helt enig og vet ikke. Etter hvert tema er det lagt inn felt til egne kommentarer. Påstandene er knyttet til de ulike problemstillingene i rapporten. Svarene er framstilt i faktadelene fordelt etter hvilken problemstilling de vedrører.

Forklaring om hvordan de ulike valgene tolkes av revisjonen:

Helt uenig – de som svarer dette mener at påstanden ikke stemmer

Delvis uenig – de som svarer dette er litt uenige i at påstanden stemmer

Delvis enig – de som svarer dette er nesten helt enige i at påstanden stemmer

Helt enig – de som svarer dette mener at påstanden stemmer

Vet ikke – enten kjenner man ikke til påstandene eller ikke vet hva man skal svare

Undersøkelsen ble distribuert gjennom rektorene på de 4 skolene til kontaktlærere, lærere og andre ansatte som hadde minimum 50 % stilling skoleåret 2016/2017. Til sammen har vi mottatt 98 svar fra ansatte ved skolene. Svarene fordeler seg slik:

Rektor:	4
Kontaktlærere:	47
Lærere:	29
Andre:	18

### **Enkeltvedtak**

I problemstilling tre foretar vi utplukk av mobbesaker som Oppdal kommune som skoleeier har behandlet i skoleårene 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016 og 2016/2017. Alle sakene er vurdert etter forvaltningslovens regelverk. Det har vært 10 saker med til sammen



12 enkeltvedtak i perioden. Ettersom antallet vedtak var såpass lavt ble alle enkeltvedtakene tatt med og vurdert.

## 2.4 Problemstilling

### **Arbeides det aktivt og systematisk for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i grunnskolene i Oppdal kommune?**

Til å belyse problemstillingen er det nødvendig å dele opp undersøkelsen videre. Inndelingen som er valgt for denne undersøkelsen er:

- Forebyggende arbeid
- Avdekking av mobbing
- Oppfølging av mobbesaker

## 2.5 Revisjonskriterier

Revisjonskriterier skal danne norm eller en referanse som de innsamlede dataene vurderes opp mot, og gir uttrykk for et ideal for hvordan tilstanden bør være på det reviderte området. Revisjonskriterier utledes fra lover, forskrifter, politiske vedtak, retningslinjer, mål, føringer osv.

Det er Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen (opplæringsloven) § 9a Elevene sitt skolemiljø som angir den overordnede rammen for skolene og skoleeiers arbeid med det psykososiale miljøet for elevene. For denne forvaltningsrevisjonen vil vi berøre gjeldende lov for før 01.08.2017 (endringene er beskrevet i kapittel 1.4.).

Opplæringsloven (tidligere gjeldende lov)

§9a-1 Generelle krav

Alle elever i grunnskoler og videregående skoler har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring.

§ 9a-3 Det psykososiale miljøet

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet.

Dersom noen som er tilsatt ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, diskriminering, vold eller rasisme, skal vedkommende snarest undersøke saken og varsle skoleledelsen, og dersom der er nødvendig og mulig, selv gripe direkte inn.

Dersom en elev eller forelder ber om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkende atferd som mobbing, diskriminering, vold eller rasisme, skal skolen snarest mulig behandle saken etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Om skolen ikke innen rimelig tid har tatt stilling til saken, vil det likevel kunne klages etter føresegnene i forvaltningsloven som om det var gjort enkeltvedtak.

§ 9a-4 Systematisk arbeid for å fremme helse, miljø og tryggheten til elevene (internkontroll).

Skolen skal aktivt drive et kontinuerlig og systematisk arbeid for å fremme helse, miljø og tryggheten til elevene, slik at kravene i eller i medhold av dette kapitlet blir oppfylt. Skoleledelsen har ansvaret for den daglige gjennomføringen av dette.

Forskrift 2006-06-23-724 til opplæringsloven:

Sentralt fra denne forskriften er § 2-3 som pålegger at skoleeieren skal sørge for nasjonale undersøkelser om motivasjon, trivsel, mobbing, elevmedvirkning, elevdemokrati og det fysiske miljøet blir gjennomførte og følges opp lokalt.

Veiledere til kapittel 9a i opplæringsloven (gjeldende opplæringslov før 01.08.2017)

Utdanningsdirektoratet har utgitt flere veiledere/ rundskriv for hvordan skolene skal arbeide for å ivareta elevenes rettigheter til et godt psykososialt miljø. Dette er viktige dokumenter med føringer for hvordan skolene som skoleeier skal arbeide for et godt skolemiljø og hvordan man skal håndtere eventuelle mobbesaker.

Vi vil utdype revisjonskriteriene i tilknytning til hver av de tre delene i problemstillingen.

### **3 FOREBYGGENDE ARBEID**

#### **3.1 Revisjonskriterier**

Opplæringsloven § 9a-3 sier at skolen aktivt og systematisk skal arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet.

Videre sier Opplæringsloven § 9a-4 at skolen aktivt skal drive et kontinuerlig og systematisk arbeid for å fremme helse, miljø og tryggheten til elevene, slik at kravene i eller i medhold av Opplæringsloven blir oppfylt. Skoleledelsen har ansvaret for den daglige gjennomføringen av dette.

En annen viktig bestemmelse er Opplæringslovens §§ 11-1a og 11-5a som gir bestemmelser om at alle skolene skal ha skolemiljøutvalg. Skolemiljøutvalgene skal medvirke til at skolen, de tilsatte, elevene og foreldrene tar aktiv del i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Samarbeidsutvalget kan være skolemiljøutvalget.

## Felles for Oppdalsskolene:

- **Null – toleranse for mobbing**

Oppdal kommune som skoleeier har dette nedfelt i kommuneplanens samfunnsdel og gjentatt i vedtak av kommunestyret.

- **Kvalitet i Oppdalsskolen**

I dette dokumentet beskrives hvilke mål kommunen har, samt krav til system for vurdering og oppfølging av at alle krav i opplæringsloven med forskrift blir oppfylt. Kravene som stilles til det systemiske arbeidet med det psykososiale miljøet er etter dette dokumentet (utdrag):

- ❖ I Oppdal kommune skal det systematiske arbeidet med skolemiljøet (internkontroll), jf. Opplæringsloven § 9a-4, gjøres i samsvar med forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler § 5, arbeidsmiljøloven, brannvernlovgivningen og HMS – lovgivningen
- ❖ I Oppdal kommune skal alle elevene ha et fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring, jf. det grunnleggende kravet til det fysiske miljøet – opplæringsloven § 9a- 2
- ❖ I Oppdal kommune skal det psykososiale skolemiljøet på den enkelte skole være slik at den enkelte elev opplever trygghet og sosial tilhørighet, jf. det grunnleggende kravet til det psykososiale miljøet – opplæringsloven § 9a-3 og Forskrift om ordensreglement for elever i grunnskolen i Oppdal
- ❖ Elevdeltagelse i skolemiljøarbeidet, jf. Opplæringsloven § 9a-5, skal skje på alle trinn ut fra alder og sammensetninger. Elevråd, foreldreråd skolemiljøutvalg og samarbeidsutvalg skal så tidlig som mulig tas med i planlegging av miljøtiltak ved den enkelte skole.

## 3.2 Fakta forebyggende arbeid

Fakta i undersøkelsen er de rutinene som finnes i kommunen og rundt på den enkelte skole. Både skriftlige og ikke skriftlige rutiner som er etablert er aktuelle å bygge på i undersøkelsen. Det er rektor ved den enkelte skole sin plikt å oppfylle kravene til systemer og internkontroll av skolens psykososiale miljø. Skoleeier har overordnet ansvar til å påse at det er etablert systemer. Vi har innhentet informasjon fra skolene Oppdal kommune eier som grunnlag for å beskrive hvilke rutiner og prosedyrer som er etablert. I tillegg har vi innhentet ekstern informasjon om innhold i programmer skolene deltar i.

### 3.2.1 Skolens systematiske arbeid

Oppdal kommune som skoleeier har innført null-toleranse mot mobbing. Barneskolene som kommunen eier deltar i programmene Zippys venner og Mitt valg, mens ungdomsskolen deltar i MOT.

I kommunens årlige budsjett er det tatt med årlige tiltak under *fokusområde livskvalitet* på flere tjenestoområder. Nedenfor har vi tatt med en oppsummering hentet fra budsjett 2016:

Helse og familie – fokusområde livskvalitet

Her er det medtatt arbeid som systemsamarbeid med skole og barnehagesektor, herunder skoleprogrammer (budsjett 2016 og 2017).

Oppvekst og kvalifisering – fokusområde livskvalitet

Her gjentas at det er nulltoleranse for mobbing, og det er satt opp flere tiltak felles for skolene:

- Forebyggende arbeid i barnehagene
- Skole og barnehage vil jobbe aktivt med å involvere foreldre/foresatte
- Oppdalsskolene bruker Zippy og MOT som metodikk
- Skolen har gode rutiner/prosedyrer for avdekking og oppfølging av § 9a i Opplæringsloven. I disse rutinene ligger også evalueringsarbeid inne
- Skolene vil fortsette arbeidet med å ha fokus på klasseledelse og ha kompetente voksne som ser og utvikler den enkelte elev
- Skolene vil påpeke at null mobbing i målekartet = 1

Fokusområdet livskvalitet er ikke representert som eget fokusområde i målekartene. Måleindikatorer for oppdalsskolen er medtatt på fokusområdet brukere/ opplevd kvalitet.

### **Skoleprogrammet Zippys venner 1 – 4 trinn**

Programmet Zippys venner er et internasjonalt program som organisasjonen Voksne for Barn har hatt ansvar for implementering, spredning og utvikling av i Norge siden 2004.

Målsetting med programmet er å lære barna å:

- Mestre dagliglivets problemer
- Identifisere og snakke om følelser
- Støtte andre som har det vanskelig

Voksne for Barn anbefaler at Zippys venner blir forankret i kommunale planer, og at det etableres en tverrfaglig ressursgruppe som sammen deltar på ressursopplæring for kommuner i regi av Voksne for Barn. Kommuner og skoler som bruker programmet må inngå gjensidig forpliktende samarbeid med Voksne for Barn. Skolehelsetjenesten involveres lokalt på den enkelte skole og PP-tjenesten har ansvar for veiledning. Ressursgruppen deltar på ressursopplæring for kommuner i regi av Voksne for Barn.

Prinsipper i Zippys venner:

- Programmet gjennomføres i sin helhet
- Positive ferdigheter forsterkes
- Det finnes ikke riktige eller gale løsninger – bare mer eller mindre nyttige
- Lærerne lytter aktivt til barna
- Barna praktiserer ferdighetene sine i ulike settinger
- Barna deltar, involveres og lærer av hverandre
- Barna vurderer sin egen mestring

For mer informasjon om Zippys venner se [www.voksneforbarn.no](http://www.voksneforbarn.no)

### **Mitt valg ([www.mittvalg.no](http://www.mittvalg.no))**

Programmet eies av stiftelsen «Det er mitt valg», som er en del av Lions Norge. Mitt valg er plassert av Utdanningsdirektoratet i den gruppen programmer som kan vise «dokumenterte resultater». Programmet er støttet av Helsedirektoratet. Visjonen til programmet er «gode valg for et bedre samfunn». Formålet er å gi barn og unge trygghet og kompetanse til å ta selvstendige valg og til å samhandle med andre. Mitt valg er et program for utvikling av et godt læringsmiljø og læring av sosial og emosjonell kompetanse. Programmet benyttes av oppdalsskolene for 4. – 7. trinn.

Hensikten er å forebygge risikoatferd som sinne, mobbing og bruk av rusmidler. Dette er med på å skape et godt og trygt klassemiljø, som også er en forutsetning for god faglig læring.

For mer informasjon om programmet se [www.mittvalg.no](http://www.mittvalg.no)

### **Stiftelsen MOT**

MOT ble startet av norske toppidrettsutøvere i 1997, og har også etablert seg i Sør-Afrika, Thailand Latvia og Danmark. Visjonen til MOT er *varmere og tryggere samfunn*.

MOT er en ungdoms og samfunnsbygger som styrker ungdoms bevissthet og mot – til å leve, bry seg og si nei.

- MOT til å leve:
  - Være seg selv
  - Lede seg selv
  - Ha passion
  - Akseptere å ikke alltid være bra
- MOT til å bry seg:
  - Skape godfølelsen hos andre
  - Vise respekt
  - Vise kjærlighet
  - Vise omsorg for de som er utenfor
- MOT til å si nei:
  - Prioritere
  - Stå opp for egne verdier
  - Våge å si fra
  - Praktisere tøff kjærlighet

MOTs program «Robust ungdom 12-16 år» på ungdomsskolen består av 12 MOT økter à 120/150 minutter. Oppdal ungdomsskole deltar i MOTs program.

For mer informasjon se [www.mot.no](http://www.mot.no)

### **Rutiner Drivdalen skole**

- ❖ Beskrivelse av rutiner og arbeid ved Drivdalen skole av rektor  
Alle i personalet har ansvar for å se alle elevene på skolen, og beskriver at slik kan skolen få tatt tak i mindre diskusjoner eller episoder på et veldig tidlig stadige, ofte før det utvikler seg til større konflikter
  - Rektor har gjennomgang på alle foreldremøter hver høst

- Relasjoner er viktig og skolen legger vekt på at alle skal bli sett og at kommunikasjon med foreldre er god
- Elevundersøkelse 5. – 7. trinn (UDIR, nettbasert og anonym)
- Aktivt elevråd med tidsressurs til lærer som følger opp saker
- 1- 4. trinn benytter «Zippys venner», utføres av kontaktlærer
- 5 – 7. trinn benytter «Det er mitt valg». Rektor er kurset og gjennomfører dette til fast tid hver uke.
- 7. trinn drar på 5 – dagers leirskole. I tillegg til faglig innhold er dette en viktig arena for å styrke gruppen sosialt.
- Nært og godt samarbeid med andre etater: helsesøster til stede på skolen fast her uke, arbeidslagsmøter 2 ganger i året, PPT bistår ved behov.
- Fellessamling for hele skolen hver mandag morgen. Tema er ofte trivsel og viktighet av å følge felles regler. Vi har bl.a. vist filmer fra nrk.skole som heter «sånn er jeg og sånn er det». Korte episoder hvor barn fra hele landet med ulike funksjonshemninger forteller om seg selv og sine utfordringer. Her skapes forståelse for ulikheter og hverandres utfordringer.
- Det serveres varm lunsj hver torsdag. Aldersblandede grupper ved bordene skaper et miljø hvor de eldste hjelper de minste og alle blir inkludert. Skolen samarbeider med barnehagen om dette, og alle de yngste elevene sitter sammen med fadderne sine. Tilbakemeldinger og erfaringer tilsier at dette tiltaket bidrar stort i å få et godt psykososialt miljø på skolen.
- Fadderordning – hver vår før skolestart får førskolebarna fadder fra de eldste elevene på skolen. Dette skaper trygghet i overgang barnehage/skole samt bidrar til at de yngste raskt blir satt inn i regler og forventninger til dem i skolesammenheng. De eldste blir også skjerpet og vokser på ansvaret de får.
- Fellesarrangementer som grendekaffe, juletreff, turdager hvor foreldre er invitert med og generasjonsdag. Det blir alltid godt oppmøte på slike arrangement, og her fungerer de voksne som forbilder, og elevene vil vise fram og presentere arbeid de har gjort og hvordan de har det på skolen. Dette er viktig relasjonsbygging.
- Foreldremøteplan i Opdal ble innført i 2016/2017. Dette er et tverrfaglig prosjekt hvor alle etater som arbeider med barn fra 0-19 deltar. Felles foreldremøter for å styrke foreldrerollen er gjennomført for barnehageforeldre, og for barneskoleforeldre.

❖ **Handlingsplan mot mobbing 2017**

Mål: Alle elevene skal ha en trygg skoleveg og et trygt klasse- og skolemiljø uten mobbing.

Definerer hva er mobbing.

**Hvordan være «føre var»?**

- Mål å skape et godt miljø der mobbing ikke gror fram:
  - Skolen skal gi elevene utfordringer i utemiljøet gjennom å legge til rette for varierte aktiviteter
  - Lærerne skal gå inspeksjon i friminuttene blant annet for å observere, forebygge og avdekke mobbing
  - Skolen skal gi klart uttrykk for at mobbing ikke blir akseptert, blant annet gjennom ordensreglement, i samtale med elevene og i undervisningen der det er naturlig

- Miljøet i arealet og andre gruppesamlinger skal tas opp jevnlig hvor miljøfremmende tiltak blir foreslått hvert år
- Mobbing skal vær et tema eller en del av et tema på alle trinn hvert år
- Skolen skal gjennomføre en trivselsundersøkelse hvert år
- Alle foresatte, ansatte og elever får utdelt handlingsplan mot mobbing
- Kontaktlærer har ansvaret for å dele ut og informere om denne på første foreldremøte
- Foreldre/pårørende blir oppfordret til å spørre elevene og melde fra om signal som kan tyde på at mobbing skjer på skolen og/eller på skoleveien/bussen
- Ved Drivdalen skole satser vi på:
  - Aldersblanding:
    - Fadderordning, forestillinger, prosjekt, arrangement, felles måltider, turer og faste allmøter med mobbing som et av temaene
  - Ukentlige klassemøter
  - Elevsamtaler
  - «Det er mitt valg» og «Zippys venner»
  - Samtaler med foreldre
  - Alle elevene på 4. – 7. trinn inngår antimobbekontrakt med rektor
  - Alle elever er kjent med definisjonen på å sladre og å si i fra:
    - Sladre: er noe vi gjør for å skade noen
    - Si fra: er noe vi gjør for å hjelpe noen

### Lønset og Midtbygda skoler

- ❖ Beskrivelse av rutiner og arbeid ved Lønset og Midtbygda skoler av rektor (utdrag), forebygging:
  - Gjennomgang på foreldremøte hver høst
  - Gjennomgang i personalet hver høst, tett dialog med helsesøster og PPT
  - I det forebyggende arbeidet er relasjoner viktig, og vi legger vekt på at alle skal bli sett og at kommunikasjon med foreldre er god
  - Foreldre oppfordres til å møte på kommunens satsing Foreldrerollen, med ulike foredrag for foreldre i ulike aldersgrupper
  - Kontaktlærer gjennomfører minst 2 elevsamtaler i løpet av skoleåret. Psykososiale forhold er alltid tema i disse samtalene
  - Kontaktlærer gjennomfører utviklingssamtale med elev og foreldre/foresatte i etterkant av elevsamtalen
  - Alle elever får skriftlig individuell opplæringsplan (IUP) 2 ganger i året. I denne planen er både sosiale og faglige forhold tema
  - Samarbeid med helsesøster og PPT
  - En ansatte på 20 % stilling fordelt på Midtbygda og Lønset, og resterende 80 % på PPT
  - Elevundersøkelsen for 4. – 7. trinn (UDIR, nettbasert og anonym)
  - En lærer har ansvar for elevråd som planlegger og gjennomfører ulike aktiviteter for elevene i tillegg til elevrådsmøter

- Programmene for psykisk helse «Zippy» på 1. - 4. trinn, og «Det er mitt valg» på mellomtrinnet 5. - 7. trinn
  - Trivselsundersøkelsen på småtrinnet og oppfølging av denne
  - Midtbygda skole har «midtbygda-samling» den siste mandagen i hver måned
  - Ulike arrangementer på begge skolene hvor elevene blir aldersblandet og hvor foreldre og besteforeldre blir invitert til skolen
  - Faddere til elevene i 1. trinn som er til hjelp i friminuttene
  - Egen miljøtjeneste hvor alle elevene er involvert
- ❖ Håndbok i rutiner for ansatte (ikraftred. 31.10.2013 og sist revidert 26.01.2017):
- Håndboken er arkivert i kommunens kvalitetssystem
  - I håndboken er det rutine for registrering av saker iht § 9a: – se egen instruks § 9a i KF kvalitet

### **Aune barneskole**

- ❖ Beskrivelse av rutiner og arbeid på Aune barneskole fra rektor:
- Handlingsplan for trivsel ved Aune barneskole «Vi bryr oss»:
    - Forebygging (beskrives nærmere nedenfor)
    - Kartlegging av trivsel
    - Oppfølging og tilrettelegging
  - Tema – foreldremøter, skriftlig rutine 2016/2017:
    - Informasjon om skolens trivselsplan på høstens foreldremøte 2. trinn
  - Programmene for psykisk helse «Zippy» på 2. og 3. trinn, og «Det er mitt valg» på mellomtrinnet
  - Trivselsundersøkelsen på småtrinnet og oppfølging av denne
  - Elevundersøkelsen for 4. – 7. trinn (UDIR, nettbasert og anonym)
  - Elevråd der rektor er med
  - Vår møte med neste års kontaktførelde der de informeres om deres oppgaver angående psykososialt miljø i klassen og legge til rette for sosiale aktiviteter i klassen. Mottatt dokumentet som ble gjennomgått for nye kontaktførelde skoleåret 2017/2018.
  - Rutiner når mobbesaker avdekkes (beskrevet i skolens handlingsplan for trivsel)
    - Enkeltvedtak skrives med konkrete oppfølgingsplaner
    - Det avtales møter før, under og etter at saken er jobbet med
  - Årshjul for ledelsen med faste møter med skolehelsetjenesten gjennom året der blant annet trivsels- og elevundersøkelsen blir gjennomgått (vedlagt)
  - Arbeidslagsmøter – arbeidslaget er representanter fra barnevernet, PPT og helsesøster som møter de teamene på skolen hver høst og vår, samt etter behov. Mottatt oversikt som viser at Aune hadde skoleåret 2016/2017 til sammen 7 lærerteam
- ❖ Grunnlagsdokument verdipattform og organisering sist revidert i 2015: Mot i brystet, vett i panna – med hjerte for Aune. I dokumentet fremheves det at det skal være kultur for:
- Å lære og å mestre
  - Å ta ansvar



- Å vise rausket
- Å skape og å våge
- Å yte og å være utholdende

Aune barneskole har også nedfestet at målet er at alle elvene ved skolen skal oppleve et godt læringsmiljø. Videre at målet er å ha en mobbefri skole. Tiltakene som nevnes er aktiv inspeksjon, tema i elevsamtaler og fokus på å utvikle et godt læringsmiljø for elevene. Avslutningsvis opplyses det at elevenes læringsmiljø blir kartlagt gjennom elevundersøkelsen fra UDIR 4. – 7. trinn samt trivselsundersøkelsen fra 1. – 3. trinn.

Dette er utdrag fra Aune barneskoles grunnlagsdokument.

❖ Utdrag fra **handlingsplan for trivsel:**

*kapittel 1 forebygging:*

- I klassen (ansvarlig kontaktlærer):
  - Klasseregler ifm trivsel
  - Klassemiljøutvikling gjennom klasseledelse og LØFT
  - Program for psykisk helse, *Zippys venner* og *Det er mitt valg*
- God skolestart (ansvarlig kontaktlærer):
  - Besøksdager
  - Første skoledag
  - Regler og rutiner
  - Tidlig utviklingssamtale
  - Tett samarbeid mellom heim og skole
- Samarbeid heim – skole (ansvarlig kontaktlærer):
  - Trivselsfremmende tiltak for klassen utarbeides hvert år av elever, foreldre og lærere i fellesskap
    - Vårmøte med kontaktforeldre
    - Kontaktmøte foreldre – lærere – formøte
    - foreldremøter
- Elevråd (ansvarlig rektor):
  - Drøfte trivsel gjennom hele skoleåret
    - Jevnlige møter
    - Rektor medlem
    - 4. – 7. trinn
- Inspeksjon (ansvarlig kontaktlærer):
  - Stor voksentetthet der alle har gule vester
- Skolens ordensreglement (ansvarlig rektor)
- Overganger (ansvarlig rektor/ inspektør)
  - Barnehage – skole
  - Småtrinn – mellomtrinn
  - Barneskole - ungdomsskole

### Oppdal ungdomsskole

Beskrivelse av rutiner for forebyggende arbeid på ungdomsskolen fra rektor:

- ❖ Alle ansatte har en egen perm, og i denne er det egne sider om elevenes rett til et godt fysisk og psykososialt miljø. Permen blir gjennomgått av rektor med personalet før skolestart hvert år.
- ❖ Ordensreglement – blir gjennomgått årlig med elevene, og her står det hva som kan være konsekvensene dersom man blir tatt for mobbing.

- ❖ Årshjul for fellestiltak – repeteres årlig. Ledergruppa ved skolen er ansvarlig for at det blir gjennomført. Her er og skolens arbeid med MOT tatt med. Disse tiltakene er viktig med tanke på forebygging av mobbing.
- ❖ Elevtjenesten som møtes hver måned. Her er ofte det psykososiale miljøet tema, her kan det jobbes med konkrete mobbesaker og det kan jobbes med tiltak for forebygging.
- ❖ Skolen har kriseperm for personalomsorg. Her inngår eget kapittel om mobbing av medelev.
- ❖ «den gode timen» - repeteres hver høst. Den gir retningslinjer for hvordan voksne skal opptre i klasserommet, og dette er med å forebygge mobbing
- ❖ Prosedyre for elevundersøkelsen. Elevundersøkelsen gir oss viktig informasjon om blant annet mobbing og hvilke tiltak som iverksettes. Den gjennomføres på alle trinn.
- ❖ Elevstandard- er viktig at elevene selv er med på å utforme den slik at de har et eierforhold til den. Den skal være med til å forebygge mobbing. I den står det blant annet:
  - Jeg viser respekt og er hyggelig mot lærere og elever
- ❖ Årshjul for kontaktlærere – her er det flere konkrete tiltak som er viktige for at man skal unngå mobbing.
- ❖ Prosedyre for elevvurdering. Her er det beskrevet tidspunkter og innhold for elevsamtaler, foreldresamtaler, halvårssamtaler og overgang fra barneskole til ungdomsskolen.

### 3.2.2 Resultater fra spørreundersøkelsen

Elevenes psykososiale miljø handler om de mellommenneskelige forholdene ved skolens miljø. I et velfungerende psykososialt miljø opplever elevene trygghet og sosial tilhørighet, fritt for krenkende atferd og mobbing. Kvaliteten på det psykososiale miljøet avhenger av hvordan den enkelte elev subjektivt opplever miljøet.

#### Første del gjelder de som er kontaktlærere

Kontaktlærerne er de ved skolen som har mest kontakt med foresatte og elever. Til sammen 42 kontaktlærere har svart på undersøkelsen. Svarene fordeler seg på 25 fra Aune barneskole, 3 fra Drivdalen barneskole, 5 fra Midtbygda og Lønset og 13 fra ungdomsskolen.

Med utgangspunkt i dette har vi utarbeide to påstander som handler om **kontaktlærers opplevelse** av elevenes psykososiale miljø:

1. Elevene som jeg er kontaktlærer for har et godt psykososialt miljø
2. Elevene har et godt psykososialt miljø på skolen

Tabell 1: Elever som jeg er kontaktlærer for har et godt psykososialt miljø

Påstand 1	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Aune	1	0	8	17	0
Drivdalen, Midtbygda og Lønset	0	2	0	6	0
Ungdomsskolen	0	0	9	3	1

Tabell 2: Elevene har et godt psykososialt miljø på skolen

Påstand 2	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Aune	1	0	6	18	0
Drivdalen, Midtbygda og Lønset	0	0	3	4	1
Ungdomsskolen	0	0	9	3	1

Vi åpnet for anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til påstandene ovenfor. Flere kontaktlærere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Det brukes mye tid på å få et godt miljø på småtrinnet
- Mener at det generelt er godt miljø (barneskolen)
- Det psykososiale miljøet varierer mellom gruppene
- Mange har et godt miljø, men det er flere som er redde for kommentarer for det meste
- Ofte slik at en elev med dårlig oppførsel får med seg flere. Kommentarer, blikk osv.
- De fleste mener jeg har et godt psykososialt miljø på skolen, men noen rapporterer om det motsatte (ungdomsskolen)

Vi spurte kontaktlærere om elevenes opplevelse av det psykososiale miljøet er tema i elevsamtaler. Alle kontaktlærerne unntatt tre har dette fast som tema i elevsamtaler. De tre opplyser at dette er sporadisk.

Vi spurte hvor ofte i løpet av skoleåret det gjennomføres elevsamtaler. Her opplyser de aller fleste at de gjennomfører elevsamtaler en gang hvert halvår. Fire kontaktlærere svarer at de gjør dette en gang i året, og en har ingen fast prosedyre.

Vi åpnet for anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til elevsamtaler. Flere kontaktlærere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Ukentlige/ofte samtaler med enkelte elever på grunn av behov
- 1 eller 2 samtaler alt ettersom det er nok voksne til å gjennomføre dette
- Tett dialog med barna på småtrinnet
- Tar opp temaet i elevgrupper
- Fokus på temaet den siste tiden, og samarbeid med både PPT og helsesøster
- Trivsel og egen opplevelse av skolehverdagen er alltid første tema som blir tatt opp på elevsamtaler (ungdomsskolen)

### **Skolens handlingsplaner og rutiner for forebygging av mobbesaker**

Skolene i Oppdal har selv ansvaret for å utarbeide handlingsplaner for håndtering av mobbing. Vi spurte rektorer og ansatte om de kjenner til skolens handlingsplan/rutiner for mobbing. Aune, Drivdalen og Midtbygda/Lønset har egen handlingsplan og rutiner for håndtering av mobbing. Oppdal ungdomsskole har rutiner men har ikke utarbeidet en samlet handlingsplan for håndtering av mobbing.

Samtlige rektorer svarer at de kjenner til skolens handlingsplan/rutiner. Kontaktlærere, lærere og andre ansatte ble spurt om det samme. Svarene her deler seg mer opp. Hos de 3 skolene som har egne handlingsplaner svarer 49 at de kjenner til planen og de øvrige 16

at de kjenner delvis til planen. Svarene fra ungdomsskolen fordeler seg slik: 19 sier de kjenner til rutinene, 4 kjenner delvis til og blant de 6 som har svart nei har flere kommentert at skolen ikke har noen handlingsplan for håndtering av mobbesaker.

Videre fulgte vi opp med påstanden «Jeg mener at planen er et godt grunnlag for skolens arbeid med å forebygge mobbing og krenkende atferd». Hos de 3 skolene som har handlingsplan var 41 helt enige mens 17 var delvis enige. 5 svarte vet ikke mens 1 var helt uenig og 1 delvis uenig. Rektorene på de 3 barneskolene er også helt enige. Rektor på ungdomsskolen er delvis enig i at rutinene deres er et godt grunnlag for skolens arbeid med å forebygge mobbing og krenkende atferd.

Det neste vi ønsket svar på var i hvilken grad **rektor/ansatt tror at elevene kjenner til innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing/krenkende atferd**. Vi fulgte opp med påstanden «jeg tror elevene kjenner innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing/ krenkende atferd». Svarene varierer noe, og svarene oppsummeres slik:

Tabell 3: I hvilken grad tror du at elevene kjenner til innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing/ krenkende atferd

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	7	16	25	7	7
Ungdomsskolen	0	10	13	0	2
Rektorene	0	0	3	0	1

En rektor har svart vet ikke på grunn av at rektor er vikar.

I oppfølgingsspørsmål om kjennskap ba vi om svar på hvilken måte rektor/ansatt kjenner til at skolens planer for håndtering av mobbing er gjort kjent for elevene. Her var det muligheter for å krysse av flere valg, og svarene oppsummeres slik:

Tabell 4: På hvilken måte kjenner du til at skolens planer for håndtering av mobbing er gjort kjent for elevene?

	Individuelt	Felles for trinnet	Fellesmøte Skolen	Kommunens / Skolens Hjemmeside	Ikke Informert	Annet	Vet ikke
Barneskolene	23	32	11	5	7	4	14
Ungdomsskolen	6	12	4	1	1	1	6
Rektorene	2	3	2	0	0	0	1

Under «annet» har vi fått følgende tilleggsopplysninger:

- foreldremøte 2. trinn med Zippys venner
- når noen er i en situasjon får eleven(e) vite gangen i hvordan det håndteres»
- elevundersøkelsen, tidligere saker og erfaringer

Vi ønsket å undersøke i hvilken grad **rektor/ansatt tror at foresatte kjenner til innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing/krenkende atferd**. Vi fulgte opp med påstanden «jeg tror foresatte kjenner innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing/ krenkende atferd». Svarene varierer noe, og svarene oppsummeres slik:

Tabell 5: I hvilken grad du tror foresatte kjenner innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	1	12	29	15	8
Ungdomsskolen	0	5	1	2	5
Rektorene	0	0	3	0	1

Oppfølgingsspørsmål om foresattes kjennskap var at vi ønsket svar på hvilken måte kjenner du som rektor/ansatt til at skolens planer for håndtering av mobbing er gjort kjent for foresatte. Her var det også muligheter for å krysse av flere valg, og svarene oppsummeres slik:

Tabell 6: På hvilken måte kjenner du til at skolens planer er gjort kjent for foresatte?

	Individuelt	Felles for trinnet	Fellesmøte Skolen	Kommunens Skolens Hjemmeside	Ikke Informert	Annet	Vet ikke
Barneskolene	13	48	14	8	0	2	8
Ungdomsskolen	2	17	3	2	0	0	4
Rektorene	2	3	1	0	0	0	1

Her vil vi igjen minne om at en rektor er i et vikariat, og har derfor svart vet ikke.

Det var anledning til å legge til egne kommentarer til skolens handlingsplan/ rutiner. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene fra lærere og ansatte:

- Fast gjennomgang på foreldremøter 2. trinn
- Planen bør repeteres på foreldre møte ved overgang småtrinn til mellomtrinn
- Elevene får kjennskap via trivselsundersøkelsen
- Bør informere bedre, og automatisk ved skolestart hvert år
- Tror foresatte som er direkte involvert kjenner til planen, men at andre ikke har kjennskap
- Er usikker på om handlingsplanen mot mobbing er spesielt tatt opp med foresatte. Som lærer har jeg blitt kjent med planen flere ganger.
- Er viktig at vi har en handlingsplan, og viktig at foresatte og elever vet at vi har det. Men enda viktigere at vi hver dag/uke arbeider forebyggende for å hindre at konfliktene blir for store.
- Mye prating, og holdningsskapende mot elev at lærere er lojale til linjene. Er et vanskelig område.
- Planen er et godt dokument ift tydeliggjøring av ansvar og hjelp til hvordan arbeidet bør gjøres.
- Har fortsatt noe å gå på når det gjelder systematisk gjennomgang medelever og foresatte
- Planene bør være tilgjengelige på internett for foresatte

### Opplevelse av skolens forebyggende arbeid

I tillegg til at vi innhentet informasjon om skolen har handlingsplan og rutiner, har vi også undersøkt i hvilken grad rektor og ansatte kjenner til at planen er gjort kjent for elever og

foresatte. Vi ba om svar på **hvordan din opplevelse av å bli involvert i skolens systematiske arbeid med elevenes psykososiale miljø er**. Påstanden som skulle besvares var «Jeg opplever å bli involvert i skolens systematiske arbeid med elevens psykososiale miljø». Svarene oppsummeres slik:

Tabell 7: Jeg opplever å bli involvert i skolens systematiske arbeid med elevens psykososiale miljø

	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	3	5	28	29	0
Ungdomsskolen	1	0	17	10	1
Rektorene	0	0	0	4	0

Det var anledning til å legge til egne kommentarer til skolens handlingsplan/ rutiner. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene fra lærere og ansatte:

- Mye involvert som kontaktlærere
- Hvordan få en del av foresatte i tale? Foresattes holdninger til hverandre smitter ofte over på barna deres.
- Arbeides kontinuerlig med dette
- Eksisterende tiltak blir evaluert og nye tiltak diskuteres i team.

Skolens arbeid med å forebygge mobbing og krenkende atferd er viktig. Vi har utarbeidet påstander knyttet til skolens arbeid, og her er det **skolens samlede system og klassens praksis som vi ønsker rektors og ansattes vurdering av**. Påstandene som skulle besvares var:

1. skolen har etablert et godt system for å forebygge mobbing/krenkende atferd
2. skolen arbeider aktivt i klassene med å forebygge mobbing /krenkende atferd

Tabell 8: Skolen har etablert et godt system for å forebygge mobbing/krenkende atferd

Påstand 1	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	0	1	23	41	0
Ungdomsskolen	0	1	17	10	1
Rektorene	0	0	2	2	0

Tabell 9: Skolen arbeider aktivt i klassene med å forebygge mobbing/ krenkende atferd

Påstand 2	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	0	3	14	45	3
Ungdomsskolen	0	0	12	15	2
Rektorene	0	0	2	2	0

Det var anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til skolens arbeid med å forebygge mobbing og krenkende atferd. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Mange voksne ute i friminuttene (Aune)
- Arbeider med «Mitt valg» på mellomtrinnet

- Arbeider med «Zippys venner» på småtrinnet
- Arbeider med «Mot» på ungdomsskolen
- Elevundersøkelsen
- Absolutt et forbedringspotensial
- Lite og oversiktlig miljø der alle voksne er tett på alle elever

Vi presenterte så en liste med flere ulike tiltak hvor vi spurte om hvor enige er du i at tiltakene nedenfor fremmer et godt psykososialt miljø på skolen? Tiltakene på listen var elevsamtaler, elevundersøkelsen, MOT, Mitt valg, Zippys venner, PPTS systemrettede arbeid, sosiallærerfunksjon, handlingsplan mot mobbing, skolens rutiner for håndtering av mobbing, fokus på klassemiljø, kursing av trivselsledere, rollespill om mobbing, større voksentetthet ute på skolen, større voksentetthet inne på skolen, sosiale aktiviteter arrangert av trinnkontakter og mobbing som tema på foreldremøter. Nesten alle svarer at de er delvis enig eller helt enig i tiltakene.

Det kan være nyttig å merke seg oppfatningen av noen av tiltakene vist i tabellen nedenfor:

Tabell 10: Hvor enig er du i at tiltakene nedenfor fremmer et godt psykososialt miljø på skolen?

Lærere og ansatte:	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Elevundersøkelsen	0	2	13	7	0
PPTs systemrettede arbeid	0	4	11	11	37
Sosiallærerfunksjon	0	1	5	11	35
Handlingsplan mot mobbing	0	2	16	28	13
Skolens rutiner for håndtering av mobbing	0	1	15	28	4

Det var anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til tiltakslisten. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Helsesøster er viktig
- Voksentetthet viktig
- Læreren selv fungerer som sosiallærer (bare ungdomsskolen som har sosiallærer)
- Klassens time er viktig
- Ikke alltid like fornøyd med PPT sin inntreden i saker på skolen. De ser gjerne eleven på et annet vis enn det skolen gjør (på en isolert måte)
- Viktig å få foreldrene mer på banen
- Felles aktiviteter er viktig
- Fokus på nettvett, mobilfri skole, flere uteaktiviteter, flere voksne ut og i garderoben (ungdomsskolen)

Det var også anledning til å legge til andre tiltak som oppfattes som viktig i arbeidet med skolens psykososiale miljø. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Samarbeid mellom FAU, skole og fritidstilbud som f.eks fotball, kulturskolen og fritidsklubben
- Tid og rom til å løse konflikter/ uenigheter elever imellom i hverdagen
- Helsesøster er viktig. De har tid til de gode samtalene i undervisningstiden og er flinke til å hjelpe barn med å sortere følelser og holdninger
- Ønsker en felles nasjonal plan for hvordan informasjon om skolens antimobbearbeid skal presenteres
- Hver elevgruppe bør ha et system der hver enkelt elev blir sett og hørt hver dag
- Elevene masserer hverandre til fin musikk
- Viktig å jobbe sammen som organisasjon, og elevene er på et vis alle sine elever, altså alle sitt ansvar
- Tydelig leder
- Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å avdekke, men er likevel tydelig på at jeg aldri kan si at vi ikke har mobbing/krenkende atferd på skolen jeg arbeider. Vi kan ikke alltid være sikre på at vi vet hva som foregår mellom alle elever, eller mellom foreldre. Men vi skal følge med, ta tak i og følge opp alt vi ser eller har mistanker om.

Avslutningsvis i vår undersøkelse var det anledning til å legge inn andre kommentarer til kommunens arbeid med elevenes psykososiale miljø eller til spørreundersøkelsen. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Savner informasjon om dette
- Svært viktig at alle skolene får et system der psykisk helse blir arbeidet med fra 1. – 10. trinn. Folkehelseplan er også et godt verktøy her sammen med skolens øvrige planer.
- Voksnetthet er viktig
- Viktig arbeid
- Jeg skulle ønske at alle skolene hadde sin sosiallærer som var oppdatert og ekspert på det psykososiale miljøet
- Inntrykk av at det arbeides godt med det psykososiale miljøet blant elevene, men at det ikke dokumenteres i særlig grad. Hva vi gjør i «felten» er viktigst
- Felles oppdatert plan må på plass. Konkret og kort med tanke på ansvarsfordeling
- Dette er saker som ikke alltid kan løses med planer. Voksne må raskt ta affære når noe er oppdaget. Alle har krav på å gå i fred.

### 3.2.3 Skolemiljøutvalg

Barneskolene og ungdomsskolen hvor Oppdal kommune er skoleeier har skolemiljøutvalg. Skolemiljøutvalget fungerer sammen med skolens samarbeidsutvalg. Skolemiljøutvalgene består av en politisk representant, to foreldrerepresentanter, to elevrepresentanter, to ansatte og rektor.



### **3.3 Revisjonens vurdering og konklusjon**

Forebyggende arbeid er svært viktig. Vårt formål var å undersøke hvordan forebyggende arbeid i oppdalsskolene dokumenteres, gjennomføres og evalueres. Hva gjøres av den enkelte skole, felles administrasjon og oppfølging i kommunale planer? Kriteriene vi vurderer mot er opplæringslovens § 9a og overordnede planer i kommunen.

Etter vår vurdering bekrefter svarene fra rektorer og ansatte at det arbeides mye med forebyggende arbeid ved alle skolene. Barneskolene har egne handlingsplaner og rutiner, og svarene på spørreundersøkelsen bekrefter at alle helt eller delvis kjenner til handlingsplan og rutiner. Vi oppfatter ut i fra svarene at det psykososiale miljøet er et viktig tema som er inkludert i elevsamtaler, teammøter og planlegging. I kommentarfeltene nevnes det at man skulle ønske at flere enn ungdomsskolen hadde sosiallærer.

Undersøkelsen viser at de fleste ansatte er delvis eller helt enige om at foresatte og elever kjenner til skolens handlingsplan mot mobbing.

Ungdomsskolen har rutiner som er beskrevet i faktadelen, men har ikke samlet rutinene i en egen handlingsplan.

Svarene fra undersøkelsen gir oss også en pekepinn på at de fleste ansatte er delvis eller helt enige i at skolen har et godt system for å avdekke mobbing. Det er også mange som er delvis eller helt enige i at skolen arbeider aktivt i klassene med å forebygge mobbing/krenkende atferd.

Etter vår vurdering viser svarene i spørreundersøkelsen at de fleste elevene har et godt psykososiale miljø, men at det også er elever som ikke har det. Det opplyses blant annet i kommentarer at man ønsker enda mer veiledning på konflikthåndtering. Flere lærere nevner også at å ha tilgang til en sosiallærer burde vært et tilbud til alle skolene, og ikke bare ungdomsskolen. Vi sier oss enige i at dette ville vært et nyttig tiltak.

Vi konkluderer med at det blir gjort mye forebyggende arbeid på skolene. Vi mener også at det er viktig med kontinuerlig arbeid. Etter vår mening har skolene et potensiale til å bli bedre til å informere elever og foresatte om skolens arbeid med og hvilke forebyggende planer mot mobbing og krenkende atferd skolen har. I opplæringsloven stilles det også krav til at skolene har etablert skolemiljøutvalg. Vi mener at skolene har oppfylt dette kravet.

## **4 AVDEKKING AV MOBBING/KRENKENDE ATFERD**

### **4.1 Revisjonskriterier**

Dersom ansatte ved skolen får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, diskriminering, vold eller rasisme, skal vedkommende snarest undersøke saken og varsle skoleledelsen, og dersom der er nødvendig og mulig, selv gripe direkte inn (§ 9a-3 Det psykososiale miljøet 2. avsnitt).

Et av kravene til det systematiske arbeidet er at det skal være rutiner som sikrer at skolens ansatte kjenner til handlingsplikten, hva denne plikten innebærer og at det gjelder alle ansatte.

Rutinene til skolene bør inneholde følgende tiltak om arbeid med avdekking av mobbing:

- Opplæring av ansatte i kapittel 9a og prosedyre
- Informasjon til foresatte om ansvar, rettigheter og plikter og prosedyrer
- Tilfredsstillende tilsynsordning i friminuttene
- Gjennomføring av undersøkelser
- Tema i den halvårslige elevsamtalen og i utviklingssamtalen med foresatte

Dokumentet «Kvalitet i Oppdalsskolen» ligger i kommunens kvalitetssystem. Dokumentet «Kvalitet i Oppdalsskolen» er utarbeidet av fagansvarlig oppvekst i 2014. Dokumentet er forankret i opplæringsloven og opplæringsforskriften. Dokumentet kunne også vært med under problemstillingen forebygging, men vi har valgt å ta det med under avdekking.

Oppdal kommune skal ha et system for vurdering og oppfølging om alle krav i opplæringsloven og forskrift er oppfylt. Systemet skal ha en struktur som er ordnet etter visse planmessige prinsipper og som kan beskrives og som er aktivt i organisasjonen. I dokumentet beskrives kvalitetssystemet i oppdalsskolen. Det beskrives blant annet hvordan gjennomgang og oppfølging av elevundersøkelsen skal skje. Rådmannen skal rapportere til driftsutvalget og kommunestyret om resultater av undersøkelsen. Dette er et overordnet dokument som er knyttet til kommuneplan, handlingsprogram og budsjett med tiltaksplan.

## **4.2 Fakta avdekking av mobbing og krenkende atferd**

I faktadelen presenteres skolens arbeid for å avdekke mobbing og hvilke rutiner som er etablert ved skolen. Kommunen og skolene har et krav om å informere ansatte om planer, rutiner og prosedyrer, og informasjonen bør være tilgjengelig på arbeidsstedet. Skolens arbeid presenteres i kapittel 4.2.1. I tillegg kommer svarene i vår undersøkelse der vi ba om rektors og ansattes mening som er presentert i kapittel 4.2.2.

Oppdal kommune har etablert et system for gjennomgang og oppfølging av elevundersøkelsen fra UDIR. Etter gjennomført elevundersøkelse utarbeides det en rapport «Tilstandsrapport for grunnskolen i Oppdal» som behandles av kommunestyret. I Rapporten fra 2016 er det elever i Oppdalskolen som har opplyst at de opplever å bli mobbet. Oppdalskolen (inkluderer her også Vollan private skole) avviker ikke vesentlig sammenlignet med Sør – Trøndelag, kommunegruppe 11 eller nasjonalt. Tallene indikerer på at det pågår mobbing og/eller krenkende atferd. Kommunestyret vedtok «null-toleranse» for mobbing. Tilstandsrapporten med elevundersøkelsen har vært analysert og vurdert innenfor oppvekstområdet inkludert helsesøster.

Utover kvalitetssystemet er det ingen andre overordnede planer for arbeidet med avdekking av mobbing og krenkende atferd. Det vi finner av felles prosedyrer presenteres i kapittel 4.2.1.

## 4.2.1 Skolenes systematiske arbeid

### Felles rutiner for oppdalsskolene

- Årshjul for kontaktlærere
- Elevsamtale elev/kontaktlærer minimum 2 ganger pr år. Psykososiale forhold er alltid tema.
- Utviklingssamtale med elev/ foreldre/ kontaktlærer 2 ganger pr år. Ofte dersom det er ønske eller behov fra en av partene.
- Alle elever får skriftlig IUP (individuell opplæringsplan) 2 ganger pr år
- Inspeksjon i alle pauser
- Skal føre skjema for henvendelse i forbindelse med § 9
- Prosedyre for § 9a 3 – det psykososiale miljøet
- Trivselsundersøkelsen 1 – 3. trinn
- Elevundersøkelsen 4. – 7. trinn og 8. – 10. trinn

### Rutiner Drivdalen

Internt notat på henvendelse fra elev/ foresatte, jf. Opplæringsloven § 9a-2 og §9a-3  
Handlingsplan mot mobbing med rutiner for avdekking, se beskrivelse i kapittel 3.2.1.  
Skjema dokumentasjon av hendelser skal fylles ut og informere kontaktlærer som følger opp videre

Nye rutiner fra høsten 2017 er at det inngås «antimobbekontrakt» mellom elev og rektor.  
De nye rutinene kontrolleres ikke nærmere i denne forvaltningsrevisjonen.

### Rutiner Lønset og Midtbygda

Tiltaksplan mot mobbing som er en mobbeplan som viser hva som gjøres av hvem ved mistanke om mobbing (ikraftred. 20.10.2012 og sist revidert 26.01.2017):

- Generell definisjon av mobbing
- Mål: skolen skal ved forebyggende tiltak forhindre at barn blir utsatt for mobbing. Gjennom faste rutiner skal skolen avdekke og handle i forhold til mobbing. Skolen skal i samarbeid med foresatte og andre involverte følge opp både mobbeoffer og mobber. Barna skal bli bevisst sitt ansvar for egne handlinger.
- Saksgang  
Skolen skal reagere på ethvert tilfelle av mobbing. Alle barn har krav på å bli behandlet med respekt og omsorg.
  1. Samtale med mobbeoffer og kontaktlærer og evt. annen relevant voksen (f.eks en voksen som har observert mobbesituasjonen, kontaktlærer til mobber eller en voksen med spesiell tilknytning til barna)
  2. Samtale med mobber(e) og kontaktlærer og evt. annen relevant voksen. Hvis det er flere barn involvert, skal en ha samtale med 1 og 1, fortløpende etter hverandre
  3. Samme dag som mobbesituasjonen defineres, uavhengig av hvor langt en er kommet i saksgangen, skal foreldre/foresatte bli informert. En skal innhente informasjon og samarbeide om den videre i prosessen.
  4. Møte med mobbeoffer og mobber(e) sammen med kontaktlærer og relevant voksen. Muntlig avtale inngås.

5. Oppfølgingsamtale etter 1 uke. Avtalen vurderes, og evt. nye møter avtales.
6. Hvis mobbingen ikke opphører, informeres foreldre/foresatte til de involverte parter om det som har skjedd siden sist.
7. Hvis mobbingen ikke opphører, innkalles barna og foreldre/foresatte til et konfrontasjonsmøte. Rektor og kontaktlærer skal være til stede. Det lages en skriftlig avtale mellom barna. Avtalen undertegnes av involverte parter. Avtalen arkiveres i elevmappen.
8. Det lages en oppfølgingsplan for kontakt og videre tiltak med begge parter. Oppfølgingsplanen arkiveres i mappen.

Hele prosessen dokumenteres iht Prosedyre vedrørende § 9a.

### **Rutiner Aune barneskole**

Handlingsplan for trivsel inneholder i kapittel 2 rutiner for kartlegging av trivsel:

- Trivselsundersøkelse hvert år med forpliktende oppfølging. Trivselsundersøkelse 1. – 3. trinn og elevundersøkelsen 4. – 7. trinn. Kontaktlærer er ansvarlig for gjennomføringen
- Tilsyn/ inspeksjon. Aktivt tilsyn – «Alle barn er våre barn»
- Foreldremøter «trivsel og mobbing» - tema høst 2. trinn
- Utviklingssamtaler 2 ganger pr år
- Elevsamtaler 2 ganger pr år
- Kontaktlærer er ansvarlig for gjennomføringen

### **Rutiner Oppdal ungdomsskole**

- Årshjul for kontaktlærere
- Elevsamtale elev/kontaktlærer minimum 2 ganger pr år. Psykososiale forhold er alltid tema.
- Utviklingssamtale med elev/ foreldre/ kontaktlærer 2 ganger pr år. Oftere dersom det er ønske eller behov fra en av partene.
- Alle elever får skriftlig IUP (individuell opplæringsplan) 2 ganger pr år
- Inspeksjon i alle pauser
- Skal føre skjema for henvendelse i forbindelse § 9
- Egen prosedyre for § 9a 3 – det psykososiale miljøet
- Prosedyre for elevvurdering
- Elevtjenesten
- Elevundersøkelsen

Elevtjenesten består av rektor, helsesøster, karriereveileder, PPT, sosiallærer, psykisk helse. Representanter fra barnevernet kalles inn i saker der det er naturlig. Lærer/inspektør er med i saker som angår elev (er) i egen klasse eller på eget trinn.

Elevtjenesten skal være en arena for anonym drøfting vedrørende elever skolen er bekymret for av en eller annen grunn.

Prosedyre for elevundersøkelsen:

- Gjennomføring av undersøkelsen
- Gjennomgang av resultat av undersøkelsen i ledergruppa

- Oppfølging av resultat i personalet – oppfølgingsplan i.f.t. fokusområder
- Oppfølging av resultat med elever – basisgruppevis
- Oppsummering av fokusområder og tiltak i foreldremøter
- Oppsummering fokusområder – skriftlig
- Gjennomgang av resultat og oppsummering fokusområder og tiltak i skolemiljøutvalg

#### 4.2.2 Resultater fra undersøkelsen

Opplevelse av skolens system for avdekking av mobbing og krenkende atferd

Skolens arbeid med å avdekke mobbing og krenkende atferd er viktig. Vi har utarbeidet påstander knyttet til skolens arbeid, og her er det **skolens samlede system vi ønsker rektor og ansattes vurdering av**. Påstandene som skulle besvares var:

1. Skolen har etablert et godt system for å kunne avdekke mobbing/ krenkende atferd
2. Skolen arbeider aktivt med å avdekke mobbing og krenkende atferd i klassene

Tabell 11: Skolen har etablert et godt system for å kunne avdekke mobbing/krenkende atferd

Påstand 1	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	0	3	22	38	2
Ungdomsskolen	0	3	18	8	0
Rektorene	0	0	2*	2	0

\*rektor ungdomsskolen og en av barneskolene

Tabell 12: Skolen arbeider aktivt med å avdekke mobbing/krenkende atferd i klassene

Påstand 2	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	0	1	19	42	3
Ungdomsskolen	0	1	14	14	0
Rektorene	0	0	2*	2	0

\*rektor ungdomsskolen og en av barneskolene

Det var anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til skolens arbeid med avdekking av mobbing og krenkende atferd. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Er delvis enig på grunn av at vi har gode undersøkelser og rutiner på mellomtrinn. Men har ikke denne type undersøkelser for småtrinn. Dette er et punkt som bør inn i den overordnede planen for Oppdal kommune, en felles/lik undersøkelse for oppdalskolenes elever 1. – 4. trinn ift psykososialt miljø

#### Håndtering av mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd og håndtering av avdekket mobbing eller krenkende atferd

Undersøkelsen er lagt opp til at rektor og ansatte tar utgangspunkt i egen erfaring fra en slik situasjon, eller hvordan de ville håndtert hendelsen dersom den skulle oppstå. Vi har

utarbeidet tre påstander som handler om oppfølging av mistanke om mobbing og krenkende atferd, og tre påstander om håndtering av mobbing og krenkende atferd.

Påstander mistanke om mobbing og krenkende atferd:

1. Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd
2. Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet jeg gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd
3. Mitt ansvar i dette arbeidet er tydelig definert

Tabell 13: Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd

Påstand 1	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	0	1	21	36	0
Ungdomsskolen	0	2	6	7	0
Rektorene	0	0	0	4	0

Tabell 14: Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet jeg gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd

Påstand 2	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	1	3	25	34	2
Ungdomsskolen	1	2	18	5	3
Rektorene	0	0	0	4	0

Tabell 15: Mitt ansvar i dette arbeidet er tydelig definert

Påstand 3	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	1	4	18	38	4
Ungdomsskolen	2	2	12	10	3
Rektorene	0	0	0	4	0

Det var anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til skolens arbeid med avdekking av mobbing og krenkende atferd. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer (noen av kommentarene gjelder for både avdekking og oppfølging). Her er noen av kommentarene:

- Jeg vet hva jeg skal gjøre i møtet med elevene og gangen videre. Jeg er usikker på hvordan det skal dokumenteres
- Det er alltid vanskelig å håndtere mobbing. Det er mange som må involveres. Utestenging er den mobbingen som er vanskeligst å oppdage og å få bukt med.
- Jeg har strategier for hvordan jeg skal gå frem for å avdekke mobbing men krysser av for delvis enig likevel (tabell 13). Fordi det alltid er vanskelig å vite om vi kommer helt til bunns i situasjon. Kanskje er det ting som ikke blir fortalt oss.
- Utfordring: alt som skjer via nett/ mobil etc, mobbing i voksenmiljøet
- Det optimale hadde vært å ha en sosiallærer på skolen, en med kompetanse på slikt
- Etter mange års erfaring burde dette være klart
- Vi har dyktig helsesøster ved skolen vår. Hun blir raskt kontaktet av både elever og lærere. Sammen blir vi enige om «veien videre» - fremgangsmåten. En må bruke litt skjønn – sunt vett i forhold til planer.
- Er sikker på det praktiske, men usikker når det gjelder dokumentasjonen.

- Kan være vanskelig å vite om hvordan atferden skal håndteres ut fra situasjonen, er partene jevnbyrdige?
- Dette diskuteres jevnlig på trinnmøter, spør om råd.
- Dette er saker som ikke alltid kan løses med planer. Voksne må raskt ta affære når noe er oppdaget. Alle har krav på å gå i fred.
- Voksnetetthet er viktig

### 4.3 Revisjonens vurdering og konklusjon

Et formål har vært å undersøke hvilke rutiner skolene har etablert. Vi har videre i en spørreundersøkelse fokusert på rektors og ansattes vurdering av skolens samlede system. Vi har også bedt om rektors og ansattes egen vurdering av hvordan de tror/ ville håndtert mistanker om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd.

Etter vår vurdering bekrefter svarene fra rektorene at det er etablert rutiner ved skolene, og at skolene arbeider med å avdekke mobbing og krenkende atferd. Undersøkelsen viser også at de fleste ansatte er delvis enige eller helt enige i at det er etablert rutiner ved skolene og at det arbeides med å avdekke mobbing og krenkende atferd.

Vår oppfatning er at aktivt arbeid i klasserommene forutsetter et godt etablert system i skolene. Svarene vi har fått har en logisk sammenheng med hverandre og viser at det er sammenheng mellom den enkelte skoles systemer og aktivt arbeid ved skolen.

I vår undersøkelse søkte vi også svar på rektors og ansattes egen erfaring om håndtering av mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Rektor og ansatte har i sine svar tatt utgangspunkt i egen erfaring, eller hvordan de ville håndtert hendelsen dersom den skulle oppstå. Det er særlig viktig at alle kjenner til «handlingsplikten» sin.

Samtlige rektorer svarer at de vet hvordan de skal gå fram for å avdekke mobbing eller krenkede atferd (tabell 13). De svarer også at de vet hvordan de skal dokumentere arbeidet de gjør for å avdekke eventuell mobbing og krenkende atferd, og er enige i at deres ansvar er tydelig definert.

De ansatte som har svart på undersøkelsen er i hovedsak delvis enige eller helt enige i at de vet hvordan de skal gå fram for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Etter vår mening viser svarene at de fleste vet hvordan de skal gå fram for å avdekke mobbing og krenkende atferd. Imidlertid kan noen svar tyde på at man kan merke seg at det er noe usikkerhet blant ansatte. Utover undersøkelser og elevsamtaler der trivsel er tema som er nevnt i faktadelen er det få beskrivelser av hvordan man skal gå frem for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd.

Vi ønsket også svar på om ansatte vet hvordan de skal dokumentere arbeidet de gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd (tabell 14). Svarene i forrige avsnitt gjenspeiles her, men det er flere som har svart at de er delvis enige i at de vet hvordan man skal dokumentere arbeidet de gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd. Det er etter vår vurdering ikke beskrevet godt nok i rutinene når man skal starte med å dokumentere arbeidet en gjør for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Arbeidet dokumenteres i stor grad av undersøkelsene og i elevsamtaler der trivsel er tema. Vi har merket oss at flere ansatte har kommentert at arbeidet med å

avdekke er vanskelig, og andre ønsker at alle skolene hadde sosiallærer. Dette er etter vår mening nyttige kommentarer fra ansatte.

Avslutningsvis om arbeidet med å håndtere mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd ønsket vi rektors og ansattes syn på om de mente deres ansvar i dette arbeidet var tydelig definert. Samtlige rektorer var helt enige i dette, men svarene fra ansatte fordeler seg noe annerledes, de fleste har svart at de er delvis enige eller helt enige, men en bør også merke seg at en del ansatte er helt eller delvis uenige i dette. Vår mening er at skoleeier og skolene kan tydeliggjøre dette ansvaret bedre.

## 5. Oppfølging av mobbesaker

### 5.1 Revisjonskriterier

I opplæringsloven § 13-10 er det beskrevet at det er skoleeier som har det overordnede ansvaret for at skolene oppfyller elevenes rettigheter. Skoleeier, som er kommunen, kan dermed ikke fraskrive seg sitt ansvar ved å vis til at ansvaret etter § 9A-3 tredje ledd er lagt til skolen ved rektor.

Ansvaret er tydelig beskrevet i opplæringsloven § 9a-3.

- Dersom noen som er ansatt ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, diskriminering, vold eller rasisme, skal vedkommende snarest undersøke saken og varsle skoleledelsen, og dersom det er nødvendig og mulig, selv gripe direkte inn.
- Dersom en elev eller foresatt ber om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkende atferd som mobbing, diskriminering, vold eller rasisme, skal skolen snares mulig behandle saken etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Om skolen ikke innen rimelig tid har tatt stilling til saken, vil det likevel kunne klages etter føresegnene i forvaltningsloven som om det var gjort enkeltvedtak

Skolens plikter i utredning og oppfølging av alle saker som gjelder mobbing eller krenkende atferd:

- Skolen bør gjennomføre samtaler med
  - Den som blir plaget, for å skaffe informasjon og gi støtte. Husk at en som er blitt mobbet som regel ikke forteller alt
  - Foreldrene til den som er plaget
  - Den som mobber
  - Mobbernes foreldre hver for seg. Ikke la foreldrene selv ordne opp i elevgruppen
- Skolen bør sette inn sanksjoner overfor mobbere dersom det er nødvendig, og dokumentere sanksjonene
- Skolen skal følge mobbesituasjonene inntil de opphører helt
- Skolen bør bruke tilgjengelig ekspertise, PPT – tjenesten eller andre ressurspersoner i eller utenfor kommunen



Det er viktig at skolen på en eller annen måte dokumenterer skriftlig for de tiltakene de har tenkt å iverksette. Internt ved skolen bør det føres en logg eller lignende over de tiltak som igangsettes vedrørende det psykososiale miljøet ved skolen. I en eventuell sak senere vil denne loggen bli en viktig dokumentasjon på hva skolen faktisk har gjennomført av tiltak som gjelder det psykososiale miljøet og konkrete hendelser.

Dersom det er eleven eller foresatte som ber om tiltak skal rektor alltid fatte enkeltvedtak.

Dersom det er skolen som har oppdaget mobbing eller krenkende atferd er det rektor som avgjør om det skal fattes enkeltvedtak.

Som beskrevet ovenfor inneholder opplæringsloven § 9a noen særskilte regler om saksbehandlingen når det er eleven/foresatte som ber om tiltak knyttet til det psykososiale miljøet til eleven. Det er fastsatt i loven § 9a at saken da skal behandles etter saksbehandlingsreglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

### **Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven**

Behandling av saker etter § 9A-3 tredje ledd skal være i tråd med saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven. Det betyr at følgende bestemmelser gjelder for skolens saksbehandling:

- Kravet til forsvarlig utredning av saken (§ 17)
- Kravet til begrunnelse (§§ 24 og 25)
- Informere om rett til partsinnsyn (§§ 18 og 19)
- Krav til skriftlighet (§23)
- Krav om underretning om vedtaket (§27)
- Opplyse om klageadgang (§27)

#### Kravet til forsvarlig utredning av saken § 17

Forsvarlig utredning innebærer blant annet at saken bør være tilstrekkelig belyst. Det er sakens art som legger grunnlaget for hvor bred en utredning må være får at saken blir tilstrekkelig belyst. Et enkeltvedtak i Oppdal kommune var innklaget til Fylkesmannen i Sør – Trøndelag og klagebehandlet. Fylkesmannen har i sin klagebehandling vurdert enkeltvedtaket. Vi er av den oppfatning at forhold som Fylkesmannen påpekte er viktige å ta med som kriterier under kravet til forsvarlig utredning av saken:

- tydelig kommunisering av enkeltvedtaket i overskriften
- det bør bli nedfelt individuelt tilpassede tiltak som skolen mener er tilstrekkelig og formålstjenlige for å gjenopprette et godt skolemiljø. Dette i tillegg til eventuelle generelle tiltak

#### Kravet til begrunnelsens innhold § 25

I begrunnelsen skal det vises til de regler vedtaket bygger på, med mindre parten kjenner reglene. I den utstrekning det er nødvendig for å sette parten i stand til å forstå vedtaket, skal begrunnelsen også gjengi innholdet av reglene eller den problemstillingen vedtaket bygger på.

De faktiske forhold som vedtaket bygger på skal også nevnes i begrunnelsen. Er de faktiske forhold beskrevet av parten selv eller i et dokument som er gjort kjent for parten, er en henvisning til den tidligere framstilling tilstrekkelig. I tilfelle skal det i underretningen til parten vedlegges kopi av framstillingen.

Hovedhensynet som har vært avgjørende for utøvelse av skolens skjønn, bør nevnes.

#### Rett til partsinnsyn §§ 18 og 19

Partene bør informeres om retten til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Retten til innsyn gjelder også etter at det er truffet vedtak i saken. Når det er adgang til å gjøre unntak fra innsyn, skal forvaltningsorganet likevel vurdere å gi helt eller delvis innsyn. Innsyn bør gis dersom hensynet til parten veier tyngre enn behovet for unntak.

#### Kravet til skriftlighet § 23

Et enkeltvedtak skal være skriftlig om det ikke av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet.

#### Krav om underretning om vedtaket (§27)

Forvaltningsloven stiller krav til at partene i saken skal underrettes skriftlig om det vedtak som er fattet. For elever i grunnskolen vil dette bety foresatte eller verge.

#### Opplyse om klageadgang §27

Enkeltvedtak skal inneholde opplysninger om adgangen til å klage på vedtaket, klageinstans og de frister som gjelder for slik klage. Den som er part i saken eller har rettslig klageinteresse kan framsette en klage med hensyn til vedtakets innhold, saksbehandlingstid, manglende oppfyllelse av vedtaket og saksbehandlingsfeil.

## **5.2 Fakta oppfølging av mobbesaker**

Her presenterer vi fakta som er gjelder oppfølging av mobbesaker. Kapittelet er inndelt i fire deler:

1. Skolenes systematiske arbeid med å løse saker med mobbing og krenkende atferd.
2. Resultater fra undersøkelsen; rektors og ansattes syn på skolens arbeid med dette, og hvordan de selv ville håndtert en innkommet sak/varsel.
3. Tilstandsrapport for grunnskolen i Oppdal 2016
4. Enkeltvedtak i perioden 2013 – 2016.

### **5.2.1 Skolens systematiske arbeid**

Skolene har prosedyre for saker vedrørende § 9a-3. Prosedyren er tilgjengelig i kommunens Kvalitetshåndbok. Rektorene har tatt med prosedyren i sine beskrivelser av rutinene ved den enkelte skole. Her presenterer vi prosedyren i sin helhet.

#### **1. Melding**

Melding kan komme fra ulike personer/ ulike instanser. Den som får kjennskap til negativ atferd har plikt til å melde fra om dette. Negativ atferd kan være krenkende ord og handlinger. Det er elevens individuelle følelse av, eller opplevelse av ubehag en plikter å undersøke. Bestemmelsen gjelder om negativ handling utføres av medelever eller skolens personell.

NB: Alle typer meldinger bør tas på alvor. Melding behøver ikke komme fra foreldre, og trenger heller ikke være skriftlig.

Det er viktig at personalet og skolens ledelse har drøftet seg fram til en felles holdning, slik at de reagerer likt overfor alle typer atferd.

I slike saker er det viktig å dokumentere/ loggføre alt som skjer. Det være seg meldinger, telefonsamtaler, individuelle samtaler o.l. Dette for å dokumentere hva en faktisk gjør/ har gjort. Dokumentasjonen oppbevares i elevens mappe på skolen. Foresatte har innsynsrett.

## **2. Samtale kontaktlærer – skolens administrasjon (rektor)**

Det må utvises et visst skjønn ur fra sakens alvor før skoleledelsen kobles inn, men mobbing og vold skal alltid meldes. Med tanke på systemrettet arbeid knyttet til elevenes psykososiale miljø er det imidlertid viktig at ledelsen er best mulig informert om alle forhold som har betydning for dette.

Her bør en bli enig om en skal kontakte foresatte, og legge en plan (ut i fra rutinebeskrivelse) om hvordan en skal arbeide med den konkrete episoden/ hendelsen/ saken.

## **3. Samtale med foresatte**

Etter å ha mottatt melding og drøftet sakens alvorlighetsgrad bør kontaktlærer ha en samtale med foresatte.

Her bør en gjennomgå melding og bli enig med foresatte om en skal gå videre med eventuell undersøkelse, enkeltvedtak og eventuelle tiltak.

## **4. Anonym drøfting med skolens PPT – kontakt og /eller elevtjeneste**

Saken drøftes med skolens administrasjon og kontaktperson i PPT – dette kan gjøres pr. telefon. Man kan drøfte eventuell henvisning med kontaktperson. Henvisning kan skje i forhold til:

- Enkeltelev
- Gruppe elever
- Klasse/ trinn
- Prosjekt i forhold elevers psykososiale miljø

## **5. Foreløpig melding til foresatte**

Foresatte skal ha melding om at skolen har igangsatt arbeid. Denne melding kan utformes som en møteinnkalling hvor man drøfter sakens karakter og informere om skolens/ kommunens rutiner med tanke på oppfølging av § 9a-3.

Kontaktperson i PPT (eller elevens fagperson i PPT dersom eleven allerede er henvist) eller helsesøster kan innkalles til dette møtet.

## 6. Innkalling til samarbeidsmøte

Skolen innkaller. Møtet skal bestå av rektor/ sosiallærer, kontaktlærer, foresatte og elev som opplever ubehag – eventuell PPT. I samarbeidsmøtet skal melding gjennomgås, man skal avklare elevens situasjon og få klarlagt foresattes bekymring og opplevelse. Samtykke fra foresatte innhentes – se neste punkt.

## 7. Innhente samtykke

I forbindelse med samarbeidsmøte skal skolen v/ rektor/ sosiallærer innhente samtykke til å gå videre med undersøkelse, enkeltvedtak, tiltak og evaluering. Ved å samtykke gir foresatte skolen tillatelse til å gå videre med melding. Foresatte kan motsette seg videre arbeid, men da har skolen dokumentert at foresatte ikke ønsker ytterligere tiltak.

## 8. Undersøkelse

Opplæringsloven § 9a-2 og 9a-3 pålegger skolen å ta stilling til alle meldinger/ henstillinger fra elever og andre, og aktivt og systematisk jobbe for å fremme et godt psykososialt miljø. Melding rettes som sagt til skolens ledelse, og skolen har ansvar for å opplyse saken godt. Undersøkelse bør skje i samråd og samarbeid mellom rektor, sosiallærer og kontaktlærer.

En undersøkelse skal være grundig slik at saken belyses så godt at en vet hva slags sak en har foran seg. En undersøkelse bør innbefatte:

- a) Samtale med elev som opplever ubehag
- b) Samtale med dens foresatte
- c) Samtale med elev/ elever som påstås å stå bak krenkende atferd
- d) Samtale med dens/ deres foresatte
- e) Samtale med medelever (ikke ang. navngitt elev, men generelt om psykososialt miljø i gruppen/ trinnet/ skolen)
- f) Observasjon
- g) Samtal med andre nærpersoner (eksempelvis kontaktlærer, andre lærere, ansatte)

Undersøkelsen skal ende i konklusjon som danner grunnlag for rektors enkeltvedtak. Skolen skal føre logg/ skrive notaer over alt som gjøres i saken (telefoner, samtaler, observasjoner etc.).

## 9. Enkeltvedtak

Opplæringsloven §9a-3 forplikter skolen v/ rektor å fatte enkeltvedtak ut ifra melding om eksempelvis krenkende atferd eller mobbing. Enkeltvedtak skal innbefatte:

- a) Bakgrunnsbeskrivelse (faktisk situasjon basert på undersøkelse)
- b) Tiltaksbeskrivelse (hva skolen faktisk vil gjøre)
- c) Omfang og organisering av tiltak

- d) Ansvar (ansvar i forhold til hvem som gjør hva i forhold til faktisk situasjon)
- e) Evaluering (er målene nådd ut ifra kriterier for måloppnåelse – se punkt 11)

Enkeltvedtak skal være skriftlig og skal foreligge senest 30 dager etter at man har mottatt melding. 30 dager oppfattes som rimelig tid til å foreta nødvendige undersøkelser.

Maler for:

- a) Enkeltvedtak for elev utsatt for negativ atferd
- b) Enkeltvedtak for elever som utsetter noen for negativ atferd

Foresatte kan påklage enkeltvedtak til rektor og videre til Fylkesmannen. Skolens handlemåte kan også påklages dersom skolen ikke innen rimelig tid har foretatt seg noe. Forvaltningsloven og Fylkesmannen vurderer at 30 dager er innen rimelig tid. Det vil si at foreldre kan påklage «at skolen ikke har gjort noe» innen rimelig tid.

## 10. Tiltak

I samråd med kontaktlærer, foresatte og eventuelt sosiallærer, helsesøster, PPT, har skolen ansvar for å igangsette nødvendige tiltak. Se enkeltvedtak. Tiltak kan settes inn på individnivå og systemnivå, og dermed omfatte enkeltelever og grupper/ klasser. Dersom enkeltelever blir pålagt plikter som elever og foreldre ikke ønsker, skal det fattes enkeltvedtak. Foresatte har også klagerett på dette. Dette kan eksempelvis være samtaler med sosiallærer for en elev utover skolens ordinære pedagogiske praksis.

Eksempel på tiltak:

- a) Utvidet inspeksjon
- b) Samtaler med kontaktlærer eller sosiallærer, helsesøster, PPT (både den som føler ubehag og den som utsetter andre for ubehag)
- c) Elevsamtaler
- d) Tett foreldresamarbeid i perioder
- e) Tett oppfølging av enkeltelev (er)
- f) Alternative aktiviteter:
  - a. Sosiale aktiviteter/ hyggeaktiviteter/ klassetur
  - b. Henvise gruppe/ trinn til PPT med tanke på systemarbeid ift bedre psykososialt miljø
- g) Alternativ organisering;
  - a. Bytte sitteplasser
  - b. Bytte gruppe/ klasse
  - c. Bytte skole

## 11. Evaluering

I enkeltvedtak fastsettes tid for evaluering. Evaluering knytter seg til om igangsatte tiltak har ønsket effekt. Forut for evalueringsmøte bør skole og foresatte ha utarbeidet kriterier med tanke på måloppnåelse. Dette kan være:

- a) Elev sier hjemme at han har det bedre på skolen

- b) Elev sier i elevsamtale at han har det bedre på skolen
- c) Skolen/ kontaktlærer observerer at elev uttrykker trivsel
- d) Eventuelt fravær har avtatt
- e) Skolen observerer at eleven har noen å være sammen med i friminuttene
- f) Ingen lærere eller andre nærpåsoner har rapportert om negative hendelser overfor eleven
- g) Medelever forteller i elevsamtaler at alle har det bra i gruppen/ klassen

### **Drivdalen skole –mottatt fra rektor**

---

#### **Problemløsning ved mobbing (fra handlingsplan mot mobbing 2017)**

Mål: å løse problemet på lavest mulig nivå

- Den som har observert mobbingen skal straks dokumentere dette skriftlig
- Den som observerte skal kontakte kontaktlærerne for elevene det gjelder
- Mobbeoffer og mobber (ene) skal ha individuelle samtaler med kontaktlærer
- Kontaktlærer avgjør om det er nødvendig å tilkalle rektor
- Mobberens foreldre blir kontaktet av kontaktlærer
- I samtale med offeret må en finne ut hva som har skjedd, hvor overgrepet fant sted, hvilken tid på dagen det var og hvilke andre elever som var tilstede. Offeret skal i løpet av denne samtalen få en følelse at han kan føle seg trygg fordi det nå skal bli gjort noe. Den informasjonen som kommer fram gjennom samtalen med mobbeofferet og i beskrivelsen fra den som oppdaget mobbingen, danner informasjonsgrunnlaget for samtale med mobberen
- Er det flere mobbere, skal hver av dem ha individuelle samtaler med kontaktlærer og evt. rektor. Det blir skrevet oppfølgingsplan som mobber og mobbeoffer skriver under på. Foreldrene til begge parter blir forelagt planen og skriver under på denne.
- Dersom en ikke lykkes med å løse problemet på denne måten, kan det settes inn andre tiltak. Eksempel på slike tiltak kan være:
  - Oppførselen til plageren blir kunngjort i klassen
  - Oppførselen til plageren blir drøftet i klassen
  - Mobberen må følge inspeksjonslærerute i fripausene
  - Mobberen må komme/gå – før/etter skoletid
  - Mobberen får ikke delta på klasseturer uten at en av foreldre/foresatte er med
  - Mobberen får møte foreldrene til offeret sammen med sine foreldre og kontaktlærer
  - Dersom skolens tiltak ikke fører fram, må en i samråd med foresatte søke ekstern hjelp i PPT, barnevernet osv.

#### **Ansvarsforhold**

- Den som observerer mobbing skal fylle ut skjemaet «dokumentasjon av hendelser» og informere klassestyrer
- Kontaktlærer informerer rektor
- Kontaktlærer tar kontakt med foreldre/ foresatte til begge parter og gir en kort orientering via telefon evt. personlig kontakt hvis mulig

- Rektor i samarbeid med kontaktlærer skal ha samtale med mobberen og offeret. Kontaktlærer lager en oppfølgingsplan som mobberen og offeret skal underskrive sammen med rektor og kontaktlærer. Denne blir lagt fram for foreldrene til mobberen og offeret, og skal underskrives av foreldre/foresatte

### **Klagerett**

Dersom ikke skolen gjør noe med mobbingen, kan det sendes en klage til Fylkesmannen avdeling Utdanning i Sør – Trøndelag

### **Prosedyre vedrørende § 9a - 3 – det psykososiale miljøet (utdrag fra prosedyren):**

- Plikt til å melde fra
- Samtale kontaktlærer – skolens administrasjon (rektor)
- Samtale med foresatte
- Anonym drøfting med skolens PP-kontakt og/eller elevtjeneste
- Foreløpig melding til foresatte
- Innkalling til samarbeidsmøte
- Innhente samtykke fra foresatte
- Undersøke saken grundig og skal ende i konklusjon som danner grunnlag for rektors enkeltvedtak. Man må skille mellom to typer enkeltvedtak. Enkeltvedtak for den som er utsatt for negativ atferd, og enkeltvedtak for den som har utført negativ atferd (dersom vedkommende blir pålagt f.eks. elevsamtaler)
- Tiltak
- Evaluering

### **Mal for internt notat på henvendelse fra elev/foresatte jf Oppl.lovens §§ 9a-2 og 9a-3:**

Inneholder dato, navn på mottaker, navn på melder, type melding, saksbeskrivelse, forslag til vedtak, signaturer mottaker og rektor

### **Antimobbekontrakt**

Skolen har laget mal for antimobbekontrakt som poengterer elevens ansvar. Planen for høsten 2017 er at det ved skolestart, etter samtale om temaet i klassen, inngås det en kontrakt mellom rektor og hver enkelt elev på mellomtrinnet. Ansvar til eleven beskrives som:

- Ikke erte, plage eller baksnakke andre
- Å vite forskjellen på å sladre og å si i fra
- Å gjøre mitt beste for å være en god venn og en positiv medspiller i klassen
- Å kjenne handlingsplanen mot mobbing, og forplikt meg til å følge denne

Denne kontrakten skal arkiveres og rektor gjennomfører oppsummering mot slutten av skoleåret, eller tidligere dersom det er behov for det.

### **Lønset og Midbygda –mottatt fra rektor**

---

Saksgang for oppfølging er beskrevet i skolens handlingsplan (tiltaksplan):

Skolen skal reagere på ethvert tilfelle på mobbing. Alle barn har krav på å bli behandlet med respekt og omsorg.

1. Samtale med mobbeoffer og kontaktlærer og evt. annen relevant voksen
2. Samtale med mobber (e) og kontaktlærer og evt. annen relevant voksen

3. Samme dag som mobbesituasjonen defineres, uavhengig av hvor langt en er kommet i saksgangen, skal foreldre/foresatte bli informert. En skal innhente informasjon og samarbeide om den videre prosessen
4. Møte med mobbeoffer og mobber (e) sammen med kontaktlærer og relevant voksen. Muntlig avtale inngås.
5. Oppfølgingssamtale etter 1 uke. Avtalen vurderes, og evt. nye møter avtales
6. Hvis mobbingen opphører, informeres foreldre/foresatte til de involverte parter om det som har skjedd siden sist.
7. Hvis mobbingen ikke opphører, innkalles barna og foreldre/foresatte til et konfrontasjonsmøte. Rektor og kontaktlærer skal være til stede. Det lages en skriftlig avtale mellom barna. Avtalen undertegnes av involverte parter. Avtalen arkiveres i mappen.
8. Det lages en oppfølgingsplan for kontakt og videre tiltak med begge parter. Oppfølgingsplanen arkiveres i elevmappen.

Hele prosessen skal dokumenteres i henhold til «Prosedyre vedrørende § 9a.

Rektor opplyser også at:

«Kontaktlærer og rektor har ansvar for å følge opp saker hvor det er fattet enkeltvedtak (§9a) og hvor det er mistanke om mobbing. De ulike tiltakene evalueres og eventuelle nye tiltak settes inn ved behov. Kontaktlærer har et tett samarbeid med foreldre i denne prosessen. Det skrives referat fra møter med kopi til foreldrene. Helsesøster og PPT involveres ved behov.

### **Aune barneskole – mottatt fra rektor**

---

Det er beskrevet i Handlingsplan for trivsel punkt 3 rutiner for oppfølging og tilrettelegging. Når mobbesaker avdekkes skal det:

- Samtale med berørte parter:
  - Samtale med mobbeofferet
  - Samtale med plagerne hver for seg
  - Samtale med plagerne samlet
- Samtale med offeret skal inneholde:
  - Støtte
  - Informasjon
  - Avtale om oppfølging
- I samtalen med plagerne må fokus være:
  - Konfrontert plageren med alvoret i den faktiske situasjonen
  - Ikke gått i diskusjon
  - Fått eleven med på å ta avstand fra mobbingen
  - Og til å forplikte seg på positiv atferd overfor offeret
- Rektor informeres
- Foreldrene informeres
- Avtale mellom partene

Rektor opplyser også at:

- Det skrives enkeltvedtak med konkrete oppfølgingsplaner
- Det avtales møter før, under og etter at saken er jobbet med.



## Oppdal ungdomsskole – fra rektor

Utdrag fra «Prosedyre for hvordan behandle saker etter § 9a – 3 – det psykososiale miljøet»:

1. Mottar melding. Alle typer meldinger bør tas på alvor. Melding behøver ikke komme fra foreldre, og trenger heller ikke å være skriftlig
2. Samtale kontaktlærer – skolens administrasjon
3. Samtale med foresatte
4. Anonym drøfting med skolens PP-kontakt og/eller elevtjeneste
5. Foreløpig melding til foresatte
6. Innkalling til samarbeidsmøte
7. Innhente samtykke
8. Undersøkelse som skal ende i en konklusjon som danner grunnlag for rektors enkeltvedtak

Ungdomsskolen har egen elevtjeneste. Elevtjenesten er et samarbeidsorgan for generelle tiltak vedrørende utvikling av skolens læringsmiljø. Elevtjenesten er ikke direkte rettet mot oppfølging av mobbing og krenkende atferd men i beskrivelsen står det at den «kan jobbe på individrettet og mer systemrettet på et bredere plan.» Elevtjenesten er beskrevet i kapittel 4.2.1 fakta avdekking av mobbing/ krenkende atferd.

### 5.2.2 Resultater fra undersøkelsen

Skolens system og arbeid med å løse saker med mobbing og krenkende atferd er viktig. Vi har utarbeidet påstander knyttet til dette, og her er det **skolens samlede system og arbeid vi ønsket rektors og ansattes vurdering av**. Påstandene som skulle besvares er:

1. Skolen har etablert et godt system for å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd
2. Skolen arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd i klassene

Tabell 16: Skolen har etablert et godt system for å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd

Påstand 1	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	0	2	20	41	0
Ungdomsskolen	0	1	14	12	0
Rektorene	0	0	1	3	0

Tabell 17: Skolen arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd

Påstand 2	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	0	1	16	52	0
Ungdomsskolen	0	1	10	17	0
Rektorene	0	0	2	2	0

Det var anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til skolens system og arbeid med å løse saker med mobbing og krenkende atferd. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Elevsaker er ofte tema på det enkelte trinn sitt teammøte. Vi kan stadig forbedre oss ved for eksempel å bruke klassens time.
- Lettere å avdekke enn å løse....

Påstandene nedenfor handler om rektors og ansattes håndtering av avdekket mobbing/krenkende atferd. Har tar hver enkelt som svarer utgangspunkt i egen erfaring fra en slik situasjon, eller hvordan en ville håndtert hendelsen dersom den skulle oppstå.

Påstander som gjelder hver enkelts håndtering av mobbing og krenkende atferd:

1. Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å håndtere mobbing eller krenkende atferd
2. Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet med mobbing og krenkende atferd
3. Mitt ansvar er tydelig definert

Tabell 18: Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å håndtere mobbing eller krenkende atferd

Påstand 1	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	1	1	24	38	1
Ungdomsskolen	0	3	15	9	2
Rektorene	0	0	0	4	0

Tabell 19: Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet med mobbing og krenkende atferd

Påstand 2	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	1	3	24	35	2
Ungdomsskolen	0	2	20	5	2
Rektorene	0	0	0	4	0

Tabell 20: Mitt ansvar er tydelig definert

Påstand 3	Helt uenig	Delvis uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke
Barneskolene	1	1	22	39	2
Ungdomsskolen	1	2	16	6	4
Rektorene	0	0	0	4	0

Det var anledning til å legge til egne kommentarer knyttet til påstandene ovenfor. Flere har benyttet seg av denne muligheten og lagt ved sine kommentarer. Her er noen av kommentarene:

- Jeg vet at det finnes en plan mot mobbing og at det skal skrives enkeltvedtak ved mobbesaker. Men jeg har ikke vært borti det selv. Hvis jeg kommer i den situasjonen, ville jeg innhentet informasjon fra lederne mine samt kolleger.
- Jeg vet hva jeg skal gjøre i møtet med elevene og gangen videre. Jeg er usikker på hvordan det skal dokumenteres.
- Det er alltid vanskelig å håndtere mobbing. Det er mange som må involveres. Uttestenging er den mobbingen som er vanskeligst å oppdage og å få bukt med.
- Utfordring: alt som skjer via nett/mobil etc, mobbing i voksenmiljøet.

- Det optimale hadde vært å ha en sosiallærer på skolen, en med kompetanse på slikt.
- Helsesøster blir raskt kontaktet av både elever og lærere. Sammen blir vi enige om veien videre – en må bruke litt skjønn i forhold til planer.
- Er sikker på det praktiske, men usikker når det gjelder dokumentasjonen.
- Dette diskuteres jevnlig på trinnmøter.

### 5.2.3 Tilstandsrapport i grunnskolen 2016

Det er utarbeidet Tilstandsrapport for grunnskolen i Oppdal 2016 som ble behandlet av kommunestyret 05.04.2017. I rapporten er andelen elever som har opplevd mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere presentert i prosent. Andelen elever som opplever mobbing på skolen er summen av andelen elever som har krysset av på svaralternativene «2 eller 3 ganger i måneden», «omtrent 1 gang i uken» og «flere ganger i uken». Andelen mobbede på skolen sier med andre ord ingen ting om hvor ofte elevene opplever å bli mobbet. Resultatet for Oppdal var at 3,1 % for 7. trinn og 7,8 % for 10. trinn svarer at de opplever å bli mobbet. Se for øvrig tabell side 4.

### 5.2.4 Mobbesaker 2013 – 2016

Revisjonen har innhentet oversikt over enkeltvedtak i perioden høsten 2013 – våren 2017 fra de fire oppdalsskolene og tidligere Vollan skole fra tiden kommunen var skoleeier. Det er behandlet 10 saker i perioden, og det er fattet til sammen 12 enkeltvedtak i de sakene. Her er oversikt over hvilke skoler som har fattet enkeltvedtakene:

- Drivdalen – ikke skrevet enkeltvedtak i perioden
- Lønset og Midtbygda – 4 saker med enkeltvedtak hvorav 2 saker har 2 vedtak
- Aune – 2 enkeltvedtak
- Oppdal ungdomsskole – 3 enkeltvedtak
- Vollan skole (2013/2014) - 1 enkeltvedtak

## 5.3 Revisjonens vurdering og konklusjon

### Skolenes systemer

Etter vår vurdering er det etablert systemer for oppfølging av saker med mobbing og krenkende atferd. Selv om ungdomsskolen ikke har samlet sine rutiner i en egen handlingsplan oppfyller etter vårt syn også ungdomsskolen også kravet til å ha etablert systemer for oppfølging av mobbesaker.

### Vår undersøkelse

Blant de som har svart på vår undersøkelse er de fleste delvis enige i eller helt enige i at skolen har etablert et godt system for å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd (tabell 16 og 17). Dette gir en pekepinn på at de aller fleste kjenner til skolens system.

Undersøkelsen viser at 2/3 av ansatte er helt enige og 1/3 er delvis enige i at skolen arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkede atferd i klassene. Det mener vi er positivt for skolene. Det kan være nyttig å merke seg at noen også er delvis uenige i påstandene. At en så stor andel av ansatte er helt eller delvis enige i påstanden tyder på at skolen arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd. At det også er ansatte som er delvis uenige kan bety at ikke alle kjenner skolens system godt nok.

Vi ba ansatte om å ta stilling til om de var enige i 3 påstander om sin håndtering av mobbing og krenkede atferd (tabellene 18 – 20). Etter vår vurdering gir svarene en pekepinn på at de fleste ansatte er delvis enige eller helt enige i at de vet hvordan de skal håndtere mobbing og krenkende atferd og dokumentere arbeidet. Det er positivt at så mange svarer dette, men i tillegg kan også fordelingen av svarene tyde på at det kan være et behov for en tydeligere definisjon av ansvarsfordeling. Noen få ansatte har svart at de er delvis uenige eller helt uenige, noe som kan tolkes som at de er usikre på hvordan de skal gå frem ved håndtering av mobbing og krenkende atferd. Usikkerheten bekreftes også gjennom kommentarene vi har fått. Rektorene ble spurt om det samme og samtlige er tydelige på at de kjenner til hvordan de skal håndtere mobbing og krenkende atferd, og dokumentere arbeidet, og kjenner at sitt ansvar i dette arbeidet er tydelig definert. Etter vår vurdering har rektorene tilstrekkelig med kunnskap om hvordan de skal håndtere mobbing og krenkende atferd.

### Enkeltvedtak

I mobbesaker er det delegert til rektor å fatte enkeltvedtak som stadfester at det er et brudd på elevens rett til et godt psykososialt miljø og skolens plikt til å iverksette tiltak for å gjenopprette et trygt og godt skolemiljø. Enkeltvedtaket gir elev og foresatte en bekreftelse på at skolen anerkjenner forholdet og følger opp med nødvendige tiltak. For å kunne vurdere om skolens plikt er ivaretatt på en tilfredsstillende måte har vi sett på alle enkeltvedtak i perioden høsten 2013 – våren 2017. Vi har vurdert om saksbehandlingen av enkeltvedtak er i samsvar med kravene i forvaltningsloven og prosedyren i kommunen. Det er ikke nødvendigvis noen sammenheng mellom omfanget av rapportert mobbing i elevundersøkelsen og antallet vedtak som er fattet ved skolen. Det kan være mobbing som ikke er avdekket, ulik forståelse av hva elevene legger i begrepet osv.

### Kravet til forsvarlighet

Før man kan vurdere en sak må saken være tilstrekkelig belyst. Skolen må foreta undersøkelser av fakta i saken og redegjøre for dette i vedtaket. Etter vår vurdering er beskrivelse av fakta i hovedsak tilstrekkelig ivaretatt, men vi har merket oss at i to av sakene var det ikke opplyst om hvilke hendelser/episoder saken bygger videre på. Når det gjelder formalitetene ved utforming av selve vedtakene har vi vurdert om vedtakene er tilstrekkelig individualisert. Etter vår vurdering er dette ivaretatt for samtlige enkeltvedtak med unntak av enkeltvedtaket som ble påklaget til Fylkesmannen.

I kommunens prosedyre vedrørende § 9a-3 er det beskrevet at det skal fastsettes tid for evaluering i enkeltvedtaket. Vår gjennomgang viser at dette ikke er ivaretatt i fem av enkeltvedtakene.

#### Kravet til begrunnelse

Det skal nevnes de faktiske forhold som vedtaket bygger på. Det skal også vises til de regler vedtaket bygger på, og i tillegg gjengi innholdet av reglene eller den problemstilling vedtaket bygger på. Det er anledning å utelate dette om den andre parten kjenner reglene, men vår oppfatning er at vi forholder oss til hovedregelen. I samtlige vedtak var det utelatt ett eller flere av forholdene beskrevet ovenfor. Det er etter vår vurdering mangler ved vedtak når et av forholdene nevnt ovenfor er utelatt.

#### Rett til partsinnsyn

I samtlige enkeltvedtak er det utelatt å informere om partenes rett til innsyn. Etter vår vurdering er dette en mangel ved vedtak.

#### Kravet til skriftlighet

Et enkeltvedtak skal være skriftlig om det ikke av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet. Dette er oppfylt for samtlige enkeltvedtak.

#### Krav om underretning om vedtaket

Forvaltningsloven stiller krav til at partene i saken skal underrettes skriftlig om det vedtak som er fattet. For elever i grunnskolen vil dette bety foresatte eller verge. Dette er oppfylt for samtlige enkeltvedtak.

#### Opplyse om klageadgang

Enkeltvedtak skal inneholde opplysninger om adgangen til å klage på vedtaket, klageinstans og de frister som gjelder for slik klage. Den som er part i saken eller har rettslig klageinteresse kan framsette en klage med hensyn til vedtakets innhold, saksbehandlingstid, manglende oppfyllelse av vedtaket og saksbehandlingsfeil. Dette er oppfylt for samtlige enkeltvedtak.

#### Samlet konklusjon enkeltvedtak

Forvaltningsloven stiller strenge krav til behandlingsmåten av enkeltvedtak. Vi konkluderer med at det i samtlige enkeltvedtak er en eller flere mangler vurdert etter forvaltningslovens bestemmelser og egne retningslinjer i kommunen. Det gjelder forhold som at enkeltvedtakene ikke er tilstrekkelig utredet, og at partene ikke har fått informasjon om rett til innsyn. Vi presiserer at manglene nevnt ovenfor ikke nødvendigvis sammen eller alene medfører at et enkeltvedtak kan kjennes ugyldig.

Ansvar for å skrive enkeltvedtak i mobbesaker er fra 1. august 2017 overført til Fylkesmannen. Skoleeier skal isteden utarbeide en tiltaksplan.

I de sakene som skolene selv avdekker er det vesentlig at kommunens egne prosedyrer og retningslinjer blir fulgt.

## 6 Høring

I tråd med Forskrift om revisjon § 8 skal rådmannen gis anledning til å gi uttrykk for sitt syn på de forhold som fremgår i rapporten. Foreløpig rapport ble sendt til uttalelse den 18. oktober 2017, og uttalelsen fra rådmannen ble mottatt 20. november som er innen fristen som var 20. november 2017.

I tillegg til uttalelse om fakta og vurderinger i foreløpig rapport har rådmannen kommet med uttalelser om øvrige forhold omkring gjennomføringen av forvaltningsrevisjonen. Nedenfor har vi gjengitt sitat/avsnitt fra uttalelsen sammen med revisjonens kommentarer og/eller henvisninger. Uttalelsen er i sin helhet vedlagt rapporten.

Rådmannen uttaler at «Revisjonen er gjennomført i tidsrommet mai til september 2017. Stortinget vedtok 22. mai 2017 endringer i Opplæringsloven kapittel 9 A gjeldende fra 1. august 2017. I den forbindelse har skolene i Oppdal kommune utarbeidet en ny felles prosedyre for oppfyllelse av krav i loven. Det er i arbeidet med implementering gjort et stort arbeid ved den enkelte skole for å gjøre ansatte kjent med sine plikter for å følge med, gripe inn og varsle etter ny lovgivning. Plikten til å dokumentere arbeidet er også tydeliggjort. Likeledes er det satt økt fokus på informasjon til elever og foresatte omkring rettigheter knyttet til opplæringsloven kapittel 9A. Vi mener det hadde vært naturlig å omtale dette arbeidet i rapporten for å gi oppdragiver et riktigere bilde av situasjonen.»

Dette er en forvaltningsrevisjon som er bestilt utenom «plan for forvaltningsrevisjon 2016 – 2019». Innledningsvis i rapporten er bestillingen beskrevet nærmere. Prosjektbeskrivelsen ble utarbeidet etter innspill fra kontrollutvalget, deriblant var ønsket om at prosjektet skulle gjennomføres for skoleåret 2016/2017 før lovendring tredje i kraft. Å gjennomføre en forvaltningsrevisjon som gjelder skoleåret 2016/2017, på samme tidspunkt som en lovendring vedtas og trer i kraft fra og med skoleåret 2017/2018, forstår vi kan gi ulike oppfatninger om gjennomføringen av prosjektet.

I uttalelsen skriver rådmannen at rapporten ikke har et sammendrag av funn og konklusjoner i starten eller slutten av rapporten, og at de ønsker at dette blir tatt inn, slik at rapporten blir enklere tilgjengelig for politikere og andre interesserte. Revisjonens ordinære prosedyre ved gjennomføring av en forvaltningsrevisjon er at foreløpig rapport, som fremdeles er et arbeidsdokument, sendes rådmannen for uttalelse. Etter å ha mottatt rådmannens uttalelse og innarbeidet denne i rapporten sluttføres rapporten med revisjonens anbefalinger og sammendrag.

I uttalelsen skriver rådmannen at bruk og valg av metode og gjennomføring av forvaltningsrevisjonen burde vært gjennomført på en annen måte og beskriver hva de legger i dette. Revisor har forståelse for at det er flere metoder å gjennomføre en forvaltningsrevisjon på. Det vil alltid være ulike oppfatninger om metodikk. Når det er sagt, tillater revisor å nevne at det har vært samtaler mellom revisor og rådgiver oppvekst under gjennomføringen av forvaltningsrevisjonen. Ved innhenting av informasjon, mottok vi også utfyllende beskrivelser fra alle rektorene som i tillegg også har svart på spørreundersøkelsen sammen med ansatte. I spørreundersøkelsen var det anledning til å legge inn kommentarer og både ansatte og rektorer benyttet seg av anledningen til å legge til egne kommentarer. Å utvide med intervju av rektorer og ansatte ble vurdert, og ut ifra mottatt

informasjon ble dette valgt bort. Å utvide med intervju med foresatte og elever ble også vurdert i en tidlig fase i planleggingen, men ble ikke valgt.

I uttalelsen ber rådmannen om at tekst i kapittelet *forebyggende arbeid* (Gjelder side 24, 3. avsnitt i foreløpig rapport) bør omformuleres slik at det gir et riktigere bilde av situasjonen. Revisor er enige i rådmannens kommentarer og har omformulert teksten.

I uttalelsen kommenterer rådmannen våre vurderinger og konklusjoner i *kapitlene forebygging av mobbing, avdekking av mobbing/ krenkende atferd og oppfølging av mobbesaker*. Basert på uttalelsen fra rådmannen har vi gjennomgått våre vurderinger og konklusjoner på nytt. Med bakgrunn i det har vi gjort noen endringer i rapporten.

## 7 Revisjonens anbefalinger

Revisor har konstatert at alle skolene har rutiner for forebyggende arbeid, og for avdekking og oppfølging av mobbing og krenkende atferd. Med grunnlag i konklusjonene er det utarbeidet to anbefalinger som presenteres nedenfor.

Alle barneskolene har utarbeidet egne handlingsplaner, mens Oppdal ungdomsskole ikke har samlet sine rutiner i en handlingsplan. Ungdomsskolen er en særdeles viktig arena og vår anbefaling er at rådmannen vurderer om også ungdomsskolen bør utarbeide en samlet handlingsplan mot mobbing.

Revisjonen anbefaler at rådmannen benytter rapporten i det videre arbeidet med implementering av rutiner i skolene etter endringer i opplæringsloven fra 1. august 2017.

## 8 Sammendrag

### Bestilling og gjennomføring

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan skolene arbeider med trivsel på skolen, hvordan de arbeider systematisk for å avdekke mobbing, hvilke tiltak som iverksettes og hvordan disse tiltakene følges opp. Prosjektbeskrivelsen er behandlet av kontrollutvalget i sak 22/2017.

Prosjektet er avgrenset til å vurdere skolens systematiske arbeid skoleåret 2016/2017, og registrerte mobbesaker med enkeltvedtak i perioden høsten 2013 – våren 2017. Revisjonskriteriene er hentet fra opplæringsloven som var gjeldende denne perioden samt gjeldende planer i kommunen.

Vi har mottatt til sammen 98 svar på vår spørreundersøkelse og vil rette en stor takk til alle som har satt av tid til å svare. Svarene fra rektorer og ansatte var nødvendige og viktige kilder til informasjon for gjennomføringen av dette prosjektet.

Mobbing i grunnskolen er et omfattende tema, og vi ser det derfor nødvendig med avgrensninger i gjennomføringen av prosjektet. Det kan derfor være lesere av denne rapporten som har oppfatninger om forhold som vi ikke har gått nærmere inn på i denne undersøkelsen, men som likevel berører temaet i rapporten.

Rapporten Mobbing i grunnskolen omfatter også krenkende atferd.

### **Problemstillinger og våre konklusjoner**

Vår gjennomgang er tredelt, og inndelingen videre som er valgt for denne undersøkelsen er:

- Forebyggende arbeid
- Avdekking av mobbing
- Oppfølging av mobbesaker

### **Forebyggende arbeid**

Forebyggende arbeid er svært viktig. Vårt formål var å undersøke hvordan forebyggende arbeid i oppdalsskolene dokumenteres, gjennomføres og evalueres. Hva gjøres av den enkelte skole, felles administrasjon og oppfølging i kommunale planer?

Vi konkluderer med at det arbeides med forebyggende arbeid ved alle skolene.

Barneskolene har egne handlingsplaner og rutiner, og svarene på spørreundersøkelsen bekrefter at alle helt eller delvis kjenner til handlingsplan og rutiner. Vi oppfatter ut i fra svarene at det psykososiale miljøet er et viktig tema som er inkludert i elevsamtaler, teammøter og planlegging. I kommentarfeltene nevnes det at man skulle ønske at flere enn ungdomsskolen hadde sosiallærere.

Undersøkelsen viser at de fleste ansatte er delvis eller helt enige i at foresatte og elever kjenner til skolens handlingsplan mot mobbing.

Ungdomsskolen har rutiner som er beskrevet i faktadelen, men har ikke samlet rutinene i en egen handlingsplan.

Vi konkluderer med at svarene fra undersøkelsen også gir oss en pekepinn på at de fleste ansatte er delvis eller helt enige i at skolen har et godt system for å avdekke mobbing. Det er også mange som er delvis eller helt enige i at skolen arbeider aktivt i klassene med å forebygge mobbing/krenkende atferd.

Etter vår vurdering viser svarene i spørreundersøkelsen at de fleste elevene har et godt psykososiale miljø, men at det også er elever som ikke har det. Det opplyses blant annet i kommentarer at man ønsker enda mer veiledning på konflikthåndtering. Flere lærere nevner også at å ha tilgang til en sosiallærer burde vært et tilbud til alle skolene, og ikke bare ungdomsskolen. Vi sier oss enige i at dette ville vært et nyttig tiltak.

Vi konkluderer med at det blir gjort mye forebyggende arbeid på skolene. Vi mener også at det er viktig med kontinuerlig arbeid. Etter vår mening har skolene et potensiale til å bli bedre til å informere elever og foresatte om skolens arbeid med og hvilke forebyggende planer mot mobbing og krenkende atferd skolen har. I opplæringsloven stilles det også krav til at skolene har etablert skolemiljøutvalg. Vi mener at skolene har oppfylt dette kravet.



### **Avdekking av mobbing/ krenkende atferd**

Et formål var å undersøke hvilke rutiner skolene har etablert. Vi har videre i en spørreundersøkelse fokusert på rektors og ansattes vurdering av skolens samlede system. Vi har også bedt om rektors og ansattes egen vurdering av hvordan de tror/ ville håndtert mistanker om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd.

Vår konklusjon er at det er etablert rutiner ved skolene, og at skolene arbeider med å avdekke mobbing og krenkende atferd. Undersøkelsen viser også at de fleste ansatte er delvis enige eller helt enige i at det er etablert rutiner ved skolene og at det arbeides med å avdekke mobbing og krenkende atferd.

Vår oppfatning er at aktivt arbeid i klasserommene forutsetter et godt etablert system i skolene. Svarene vi har fått har en logisk sammenheng med hverandre og viser at det er sammenheng mellom den enkelte skoles systemer og aktivt arbeid ved skolen.

I vår undersøkelse søkte vi også svar på rektors og ansattes egen erfaring om håndtering av mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Rektor og ansatte har i sine svar tatt utgangspunkt i egen erfaring, eller hvordan de ville håndtert hendelsen dersom den skulle oppstå. Det er særlig viktig at alle kjenner til «handlingsplikten» sin.

Samtlige rektorer svarer at de vet hvordan de skal gå fram for å avdekke mobbing eller krenkende atferd (tabell 13). De svarer også at de vet hvordan de skal dokumentere arbeidet de gjør for å avdekke eventuell mobbing og krenkende atferd, og er enige i at deres ansvar er tydelig definert.

De ansatte som har svart på undersøkelsen er i hovedsak delvis enige eller helt enige i at de vet hvordan de skal gå fram for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Etter vår mening viser svarene at de fleste vet hvordan de skal gå fram for å avdekke mobbing og krenkende atferd. Imidlertid kan noen svar tyde på at man kan merke seg at det er noe usikkerhet blant noen ansatte. Utover undersøkelser og elevsamtaler der trivsel er tema som er nevnt i faktadelen er det få beskrivelser av hvordan man skal gå fram for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd.

Vi ønsket også svar på om ansatte vet hvordan de skal dokumentere arbeidet de gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd (tabell 14). Svarene i forrige avsnitt gjenspeiles her, men det er flere som har svart at de er delvis enige i at de vet hvordan de skal dokumentere arbeidet de gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd. Det er etter vår vurdering ikke beskrevet godt nok i rutineene når man skal starte med å dokumentere arbeidet en gjør for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Arbeidet dokumenteres i stor grad av undersøkelsene og i elevsamtaler der trivsel er tema. Vi har merket oss at flere ansatte har kommentert at arbeidet med å avdekke er vanskelig, og andre ønsker at alle skolene hadde sosiallærer. Dette er etter vår mening nyttige kommentarer fra ansatte.

Avslutningsvis om arbeidet med å håndtere mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd ønsket vi rektors og ansattes syn på om de mente deres ansvar i dette arbeidet var tydelig definert. Samtlige rektorer var helt enige i dette, men svarene fra ansatte fordeler seg noe annerledes. De fleste har svart at de er delvis enige

eller helt enige, men en bør også merke seg at en del ansatte er helt eller delvis uenige i dette. Vår mening er at skoleeier og skolene kan tydeliggjøre ansvaret i dette arbeidet bedre.

### **Oppfølging av mobbesaker**

Etter vår vurdering er det etablert systemer for oppfølging av saker med mobbing og krenkende atferd. Selv om ungdomsskolen ikke har samlet sine rutiner i en egen handlingsplan oppfyller etter vårt syn også ungdomsskolen kravet til å ha etablert systemer for oppfølging av mobbesaker.

Blant de som har svart på vår undersøkelse er de fleste delvis enige eller helt enige i at skolen har etablert et godt system for å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd (tabell 16 og 17). Dette gir en pekepinn på at de aller fleste kjenner til skolens system.

Undersøkelsen viser at 2/3 av ansatte er helt enige og 1/3 av de ansatte er delvis enige i at skolen arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd i klassene. Det mener vi er positivt for skolene. At en så stor andel av ansatte er helt eller delvis enige i påstanden tyder på at skolen arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd. Det kan være nyttig å merke seg at noen også er delvis uenige i påstandene. At det også er ansatte som er delvis uenige kan bety at ikke alle kjenner skolens system godt nok.

Vi ba ansatte om å ta stilling til om de var enige i tre påstander om sin egen erfaring fra en slik situasjon, eller hvordan en ville håndtere hendelsen dersom den skulle oppstå. Vår konklusjon er at svarene gir en pekepinn på at de fleste ansatte er delvis enige eller helt enige i at de vet hvordan de skal håndtere mobbing og krenkende atferd og dokumentere arbeidet. Det er positivt at så mange så mange svarer dette, men i tillegg kan også fordelingen av svarene tyde på at det kan være behov for en tydeligere definisjon av ansvarsfordeling. Noen få ansatte har svart at de er delvis uenige eller helt uenige, noe som kan tolkes som at de er usikre på hvordan de skal gå frem ved håndtering av mobbing og krenkende atferd. Usikkerheten bekreftes også gjennom kommentarene vi har fått. Rektorene ble spurt om det samme og samtlige er tydelige på at de kjenner til hvordan de skal håndtere mobbing og krenkende atferd, og dokumentere arbeidet, og kjenner at sitt ansvar i dette arbeidet er tydelig definert. Etter vår vurdering har rektorene tilstrekkelig med kunnskap om hvordan de skal håndtere mobbing og krenkende atferd.

### Enkeltvedtak

I mobbesaker er det delegert til rektor å fatte enkeltvedtak som stadfester at det er et brudd på elevens rett til et godt psykososialt miljø og skolens plikt til å iverksette tiltak for å gjenopprette et trygt og godt skolemiljø. Enkeltvedtaket gir elev og foresatte en bekreftelse på at skolen anerkjenner forholdet og følger opp med nødvendige tiltak. For å kunne vurdere om skolens plikt er ivaretatt på en tilfredsstillende måte har vi sett på alle enkeltvedtak i perioden høsten 2013 – våren 2017. Vi har vurdert om saksbehandlingen av enkeltvedtak er i samsvar med kravene i forvaltningsloven og prosedyren i kommunen. Det er ikke nødvendigvis noen sammenheng mellom omfanget av rapportert mobbing i elevundersøkelsen og antallet vedtak som er fattet ved skolen.

Det kan være mobbing som ikke er avdekket, ulik forståelse av hva elevene legger i begrepet osv.

#### Kravet til forsvarlighet

Før man kan vurdere en sak må saken være tilstrekkelig belyst. Skolen må foreta undersøkelser av fakta i saken og redegjøre for dette i vedtaket. Etter vår vurdering er beskrivelse av fakta i hovedsak tilstrekkelig ivaretatt, men vi har merket oss at i to av sakene var det ikke opplyst om hvilke hendelser/episoder saken bygger videre på. Når det gjelder formalitetene ved utforming av selve vedtakene har vi vurdert om vedtakene er tilstrekkelig individualisert. Etter vår vurdering er dette ivaretatt for samtlige enkeltvedtak med unntak av enkeltvedtaket som ble påklaget til Fylkesmannen.

I kommunens prosedyre vedrørende § 9a-3 er det beskrevet at det skal fastsettes tid for evaluering i enkeltvedtaket. Vår gjennomgang viser at dette ikke er ivaretatt i fem av enkeltvedtakene.

#### Kravet til begrunnelse

Det skal nevnes de faktiske forhold som vedtaket bygger på. Det skal også vises til de regler vedtaket bygger på, og i tillegg gjengi innholdet av reglene eller den problemstilling vedtaket bygger på. Det er anledning å utelate dette om den andre parten kjenner reglene, men vår oppfatning er at vi forholder oss til hovedregelen. I samtlige vedtak var det utelatt ett eller flere av forholdene beskrevet ovenfor. Det er etter vår vurdering mangler ved vedtak når et av forholdene nevnt ovenfor er utelatt.

#### Rett til partsinnsyn

I samtlige enkeltvedtak er det utelatt å informere om partenes rett til innsyn. Etter vår vurdering er dette en mangel ved vedtak.

#### Kravet til skriftlighet

Et enkeltvedtak skal være skriftlig om det ikke av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet. Dette er oppfylt for samtlige enkeltvedtak.

#### Krav om underretning om vedtaket

Forvaltningsloven stiller krav til at partene i saken skal underrettes skriftlig om det vedtak som er fattet. For elever i grunnskolen vil dette bety foresatte eller verge. Dette er oppfylt for samtlige enkeltvedtak.

#### Opplyse om klageadgang

Enkeltvedtak skal inneholde opplysninger om adgangen til å klage på vedtaket, klageinstans og de frister som gjelder for slik klage. Den som er part i saken eller har rettslig klageinteresse kan framsette en klage med hensyn til vedtakets innhold, saksbehandlingstid, manglende oppfyllelse av vedtaket og saksbehandlingsfeil. Dette er oppfylt for samtlige enkeltvedtak.

#### Samlet konklusjon enkeltvedtak

Forvaltningsloven stiller strenge krav til behandlingsmåten av enkeltvedtak. Vi konkluderer med at det i samtlige enkeltvedtak er en eller flere mangler vurdert etter forvaltningslovens bestemmelser og egne retningslinjer i kommunen. Det gjelder forhold som at enkeltvedtakene ikke er tilstrekkelig utredet, og at partene ikke har fått

informasjon om rett til innsyn. Vi presiserer at manglene ovenfor ikke nødvendigvis sammen eller alene medfører at et enkeltvedtak kan kjennes ugyldig.

Ansvar for å skrive enkeltvedtak i mobbesaker er fra 1. august 2017 overført til Fylkesmannen. Skoleeier skal isteden utarbeide en tiltaksplan.

I de sakene som skolene selv avdekker er det vesentlig at kommunens egne prosedyrer og retningslinjer blir fulgt.

## **8 Vedlegg**

### **8.1 Kilder**

Lover og forskrifter:

LOV-1998-07-17-61 Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (både loven gjeldende til 31.7.17 og ny fra 1.8.17)

FOR-2006-06-23-724 Forskrift til opplæringslova

LOV-1967-02-10 Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker

Utdanningsdirektoratet: Elevenes skolemiljø Kapittel 9a i opplæringsloven

Oppdal kommune:

Handlingsplan og budsjett – målstyring 2016-2019

Kommunens kvalitetssystem:

- Kvalitet i Oppdalsskolen
- Prosedyre for § 9a

Kommunestyrevedtak 25-2017

Tilstandsrapport for grunnskolen 2016

Elevundersøkelsen 2016

Rutiner og handlingsplaner fra de offentlige skolene i Oppdal

Internettsider:

[www.mot.no](http://www.mot.no)

[www.lovdata.no](http://www.lovdata.no)

[www.oppdal.kommune.no](http://www.oppdal.kommune.no)

[www.voksneforbarn.no](http://www.voksneforbarn.no)

[www.mittvalg.no](http://www.mittvalg.no)

[www.udir.no](http://www.udir.no)

## 8.2 Oversikt over tabeller

Tabellnr	Navn	Side
1	Elever som jeg er kontaktlærer for har et godt psykososialt miljø	17
2	Elevene har et godt psykososialt miljø på skolen	18
3	I hvilken grad tror du at elevene kjenner til innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing/ krenkende atferd	19
4	På hvilken måte kjenner du til at skolens planer for håndtering er gjort kjent for elevene?	19
5	I hvilken grad du tror foresatte kjenner innholdet i skolens planer for håndtering av mobbing	20
6	På hvilken måte kjenner du til at skolens planer er gjort kjent for foresatte	20
7	Jeg opplever å bli involvert i skolens systematiske arbeid med elevens psykososiale miljø	21
8	Skolen har etablert et godt system for å forebygge mobbing/krenkende atferd	21
9	Skolen arbeider aktivt i klassene med å forebygge mobbing/ krenkende atferd	21
10	Hvor enig er du i at tiltakene nedenfor fremmer et godt psykososialt miljø på skolen?	22
11	Skolen har etablert et godt system for å kunne avdekke mobbing/krenkende atferd	28
12	Skolen arbeider aktivt med å avdekke mobbing/krenkende atferd i klassene	28
13	Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd	29
14	Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet jeg gjør for å avdekke eventuell mobbing eller krenkende atferd	29
15	Mitt ansvar i dette arbeidet er tydelig definert	29
16	Skolen har etablert et godt system for å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd	41
17	Skolen arbeider aktivt med å løse mobbesaker og saker med krenkende atferd	41
18	Jeg vet hvordan jeg skal gå frem for å håndtere mobbing eller krenkende atferd	42
19	Jeg vet hvordan jeg skal dokumentere arbeidet med mobbing og krenkende atferd	42
20	Mitt ansvar er tydelig definert	42

## 8.3 Høringsuttalelse fra rådmannen

Vår dato  
16.11.2017Vår referanse  
DOAA/2017/795-3

Deres referanse

Vår saksbehandler  
Dordi AalbuDirekte telefon  
72401810Deres dato  
18.10.2017**Off.l. §5**

REVISJON FJELL IKS  
Att. Svein Magne Evavold  
Rytrøa 14  
2550 OS I ØSTERDALEN

## Tilbakemelding på forvaltningsrevisjon om mobbing i grunnskolen

Rådmannen mottok 18.10.2017 foreløpig rapport for forvaltningsrevisjon av mobbing i grunnskolen i Oppdal kommune. Rådmannen er tilfreds med at revisjonen ikke avdekker avvik på Opplæringsloven kap.9 A i grunnskolen i Oppdal. Vi vil likevel komme med noen merknader som vi bes tatt hensyn til i utarbeidelse av endelig rapport.

### Tidspunkt

Revisjonen er gjennomført i tidsrommet mai til september 2017. Stortinget vedtok 22.mai 2017 endringer i Opplæringsloven kapittel 9 A gjeldende fra 1.august 2017. I den forbindelse har skolene i Oppdal kommune utarbeidet en ny felles prosedyre for oppfyllelse av krav i loven. Det er i arbeidet med implementering gjort et stort arbeid ved den enkelte skole for å gjøre ansatte kjent med sine plikter for å følge med, gripe inn og varsle etter ny lovgivning. Plikten til å dokumentere arbeidet er også tydeliggjort. Likeledes er det satt økt fokus på informasjon til elever og foresatte omkring rettigheter knyttet til opplæringsloven kapittel 9A. Vi mener det hadde vært naturlig å omtale dette arbeidet i rapporten for å gi oppdragsgiver et riktigere bilde av nåsituasjonen.

### Framstilling

Rapporten har ikke et sammendrag av funn og konklusjoner i starten eller slutten av rapporten. Dette ønsker vi blir tatt inn, slik rapporten blir enklere tilgjengelig for politikere og andre interesserte.

### Metodevalg

I prosjektplanen for revisjonen som ble godkjent av Kontrollutvalget før revisjon, skrives følgende om metode: «Prosjektet gjennomføres med dokumentinnsamling, samtaler, dokumentanalyse og det kan i tillegg være aktuelt med spørreundersøkelse».

I gjennomføringen er imidlertid samtaler utelatt og konklusjonene baserer seg kun på dokumentanalyse og spørreundersøkelse blant de ansatte ved skolene. Vi stiller spørsmål ved hvorfor samtaler er valgt bort. Vi mener at samtale/intervju med utvalgte personer ville gitt en grundigere forståelse for skolenes ivaretagelse av krav i opplæringslovens kapittel 9A. Dette er en vanlig metode og fungerer godt i samspill med spørreundersøkelser. Problemstillingene i forvaltningsrevisjonen er formulert med tanke på å belyse de prosesser som skolene gjennomfører for å forebygge, avdekke og følge opp mobbing. Slike prosesser blir etter vår mening best belyst gjennom kvalitative data som intervju med ansatte og evt. elever og foreldre/foresatte ved skolene.

Revisjonen legger i sine konklusjoner stor vekt på resultatene for gjennomført spørreundersøkelse. I undersøkelsen er det kun fire svaralternativer:

- Helt uenig
- Delvis uenig
- Delvis enig

- Helt enig

I tillegg kan man svare vet ikke.

Dette blir grovmasket inndeling som etter vår mening gir et lite nyansert bilde av det komplekse saksområdet mobbing, spesielt når spørreundersøkelsen står alene uten intervjuer. Innenfor svaralternativet «delvis enig» kan det være mange nyanser.

I beskrivelse av metode eller ved analysen av resultatene klargjøres det ikke hvilket nivå som kreves på svarene for at det skal være godt nok. Hva innebærer svaret «delvis enig» - er det godt nok?

## Revisjonens vurdering og konklusjoner

### Forebyggende arbeid

Rapporten konkluderer med at det arbeides mye med forebyggende arbeid ved alle skolene. Videre konkluderes det med at alle skolene har etablert skolemiljøutvalg slik opplæringsloven krever.

Når det gjelder vurdering av skolenes system og dokumenter vil vi stille spørsmål ved denne formuleringen i konklusjonen:

*«Ungdomsskolen har rutiner som beskrevet i faktadelen, men mangler handlingsplan» (s.24, 3. avsnitt).*

Dette mener vi baserer seg på ulik bruk av begreper. Det stemmer at Oppdal Ungdomsskole ikke har et dokument som heter handlingsplan eller tiltaksplan. Rutinene som Ungdomsskolen har sendt revisor viser imidlertid at skolen har planer for forebygging og håndtering selv om dette navngis som f. eks «årshjul for fellestiltak», «årshjul for kontaktlærere», «retningslinjer for god klasseledelse», «elevstandard». Rådmannen mener at disse dokumentene har tilsvarende innhold og fyller samme funksjon som barneskolenes handlings- eller tiltaksplaner. Vi ber om at setningen strykes eller omformuleres slik at den gir et riktigere bilde av situasjonen.

### Avdekking av mobbing/krenkende atferd

I revisjonens vurdering og konklusjon legges det svært stor vekt på resultatet av spørreundersøkelsen. For oss framstår det som underlig at svaret «delvis enig» tolkes som et negativt svar. At ikke alle krysser av for helt enig, kan like gjerne være et uttrykk for en holdning til at en alltid kan bli bedre og aldri kommer helt i mål med å avdekke mobbing. Forskning viser at avdekking av mobbing er komplisert da både utøvere og også ofre gjerne ønsker å holde mobbingen skjult.

Vi vil gi et eksempel fra rapporten på hvordan en slik tilnærming faller uheldig ut, og at data etter vår mening tolkes uriktig og på en mer negativ måte enn det er grunnlag for.

På side 31, 2. avsnitt i rapporten, skrives det bl.a:

*De ansatte som har svart på undersøkelsen er ikke helt enige i at de vet hvordan de skal gå frem for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Etter vår mening er det bekymringsfullt at så mange ansatte fra ungdomsskolen og barneskolen ikke vet hvordan de skal gå frem for å avdekke mobbing og krenkende atferd.*

Denne konklusjonen bygger på påstanden: «Jeg vet hvordan jeg skal gå fram for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd», hvor svarene fordelte seg på følgende måte:

- Helt uenig 0 %
- Delvis uenig 4 %
- Delvis enig 35 %
- Helt enig 61 %

Å konkludere med at mange ansatte fra ungdomsskolen og barneskolen ikke vet hvordan de skal gå frem for å avdekke mobbing og krenkende atferd på bakgrunn av disse tallene er etter vår mening en feilslutning. Man bruker da som premiss for slutningen at de som har svart delvis enig ikke vet hvordan de skal gå frem. En slik forståelse av dette svaralternativet er hverken klargjort i selve undersøkelsen

eller i analysen av undersøkelsen. Så lenge dette er så vidt utydelig kunne konklusjonen på ovennevnte påstand likegodt vært:

*Revisjonen konstaterer at så mange som 96 % av de spurte er enige at de helt eller delvis vet hvordan de skal gå frem for å avdekke om elever blir utsatt for mobbing eller krenkende atferd. Etter vår mening er det betryggende.*

### **Oppfølging av mobbesaker**

En tilsvarende slutning som over gjøres ut fra svar på spørsmålet: *Skolen har etablert et godt system for å kunne avdekke mobbing/krenkende atferd.* Til tross for at 89 % av de ansatte ved ungdomsskolen har krysset av for helt eller delvis enig i påstanden konkluderer revisjonen slik: *Imidlertid registrerer vi at omtrent halvparten av de ansatte ved ungdomsskolen som har svart, bare delvis er enige i at skolen har etablert et godt system gir etter vår vurdering en pekepinn på at de ansatte ikke kjenner tilstrekkelig til skolens system (s 43, 4. avsnitt).*

Revisjonen har gjennomgått samtlige enkeltvedtak fattet høsten 2013 – våren 2017.

Vi ønsker at revisjonens konklusjon om at samtlige vedtak kan kjennes gyldige kommer tydeligere fram. Avvik som er funnet er: ikke fastsatt tid for evaluering og ikke opplyst om partenes rett til innsyn, men som rapporten sier er ikke dette forhold som nødvendigvis medfører at vedtak kan kjennes ugyldige.

Med hilsen

Dordi Aalbu  
rådgiver oppvekst

Dagfinn Skjølvold  
rådmann

*Dette dokumentet er elektronisk godkjent og innehar ingen signatur.*